…ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 70 (13386)
1971 оной мартын 25, четверг

…СС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Сэн 2 мүнгэн

НЮТАГАЙ СОВЕДҮҮДЭЙ ҺУНГАЛТА!

…ФЕДЕРАЦИИН, ма… Буряадай республикын …дэй, городуудай, ай… сельскэ, поселково, со… Соведүүдэй шэнэ зар… энэ оной июниин …тухай Указууд һая … Һунгуулиин дүри… һунгалтада бэлэдхэл … Эдэ үдэрнүүдтэ … Буряадай Верховно … һунгаха һунгуулиин …тогтооһон Указууд то…

…орондо һунгалта бүхэн …ай һайндэр гэгдэн уг… …хеөрөөл сүлөөтэ со… …ратиин бодото бэе… …ажалшадай депута… …Соведүүдэй, эмхи зургаа… …ажал ябуулгада олониин… …сэгнэлтэ болодог

…шадай засагай зургаан …ай үүргэ, эрхэ түлөө… …лхын, ажал ябуул… …жүүлхын тулада …партиимнай хододоо ха… …оролдолго гаргадаг. …ЦК-гай мэдээжэ тогтоо… …сельскэ, поселково …үүлэй жэлнүүдтэ хү… …бодо һайжаруулжа, …засагай дээдэ зургаан …харюусалгаяа улам …ажахын, хүмүүжүүл… …ябуулгануудые улам …бүри ашаг үрэ …бэелүүлдэг боложо …энэн тушаа сельскэ, …Соведүүдэй гүйсэдко… …үүлэгшэнэрэй РСФСР… …Буряадай республиканска …дээрэ дэлгэрэнгыгээр …саашанхи зорил… …тодорхойлогдоо. …байгуулгада Сове… …улам дээшэлүүлхэ …Программа соохи

заабари, XXIII партсъездын шиндхэбэри бэелүүлэн, КПСС-эй Центральна Комитет зохихо тогтоолнуудые гаргана. Һая КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан «Районуудай, городуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэри саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн тогтоолой найруулга хэблэлдэ толилогдобо! Ниитын үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ, нютагай ажахын хүтэлбэрилгэдэ, социально-соёлой байгуулалтада районуудай, городуудай Соведүүд эдэбхи үүсхэлээ дээшэлүүлнэ гэжэ тэмдэглэхэтээ хамта, партиин Центральна Комитет тэдэнэй хүдэлмэридэхи дутуу дунданууд гол анхаралаа хандуулаад, тэрэнние усадхаха тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан, ажал ябуулгаа эрид һайжаруулхыень районуудай, городуудай Соведүүдһээ эрилтэ хэһэн байна.

Районуудай, городуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гол эрхэнүүд ба уялганууд тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй указууд, мүн тэдэ Соведүүдэй гүйсэдкомуудай материальна ба мүнгэн сангай хэрэг һайжаруулха хэмжээнүүд тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол һаяхан гараба.

КПСС-эй ЦК-гай дээрэ дурсагдаһан тогтоол соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, районуудай ба городуудай Соведүүд хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангалгаяа һайжаруулха, районуудай ба городуудай ажахые али али талаһаань зохилдуулан хүгжөөхэ хэрэгтэ эрхэ ба арга боломжонуудаа үшөөл хүсэд хэрэглэнэгүй, экономическа реформо бэелүүлхэ ябадалтай холбоотой ажахын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ зохихо оролдолго гарганагүй. Олохон хүдөө районуудай Соведүүд тариан ба мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдалгые улам ехэ болгохын, өөрынь үные хямдаруулхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула нөөсэ арга боломжоёо хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ябадалда колхоз, совхозуудай хүсые үшөөл һулаар элсүүлнэ. Соведүүдэй үзэмжэдэ табигдаһан асуудалнуудай халирхайгаар, шүүмжэлэл багатайгаар зүбшэн хэлсэгдэдэг олохон ушар үзэгдэнэ. Ажахын, социальна ба соёлой һалбаринуудта туйлагдаһан үрэ дүнгүүдээр бэшэ, харин элдэб эсын хэмжээ ябуулгануудай, суглаан ба зүблөөнүүдэй тоогоор Соведэй хүдэлмэрние сэгнэдэг ябадал үсөөн бэшэ бии. Партиин Центральна Комитедэй зааһан эдэ дутагдалнууд болон бусад ажаглалтанууд манай республикын городуудай ба аймагуудай Соведүүдэй, гүйсэдкомуудай олонхидонь хабаатай. Нютаг, нютагай ажал үйлэдбэри соёл культурые хүгжөөхэ талаар бии байгаа ехэ арга боломжонуудай үшөөл мууса хэрэглэгдэдэг, зарим һалбаринуудаар түсэб уялгануудай дүүргэгдэдэггүй ушар баримтанууд Соведүүдэй һулаар хүдэлдэгые гэршэлнэ бшуу.

Үнгэрөөшэ жэлэй дүнгөөр болоһон тоосоото сессинүүд, шэнэ жэлэй түсэб, бюджет баталһан сессинүүд дээрэ городууд болон аймагуудай Соведүүдэй, гүйсэдхэхэ комитедүүдэйнь, саг үргэлжын комиссинуудай хүдэлмэридэхи дутуу дундануудта, шиидхэгдээгүй асуудалнуудта депутадуудай анхарал хандуулагдаһан байна. Городуудай болон районуудай Соведүүдэй хүдэлмэри саашадань һайжаруулха тухай партиин Центральна Комитедэй тогтоолой эрилтын ёһоор Совет бүхэн ажал хэрэгээ эдэбхижүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые хараалжа, партиин шиндхэбэри бэелүүлхын тулада бүхы эрхэ түлөөлэлгэ, арга хүсэеэ элсүүлхэ уялгатай. Тиихэдээ нээгдэхэеэ байһан партиин XXIV съездын хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудаа аймаг, сомон, сельскэ Совет бүхэнэй ажалшадай амжалтатайгаар дүүргэхэ ябадал нэн түрүүндэ хангаха зэргэтэй.

Һунгалтада бэлэдхэл хадаа ниитэ-эмхидхэлэй хүдэлмэри улам үргэдхэхэ, һунгагшадтаяа холбоо барисаагаа бүри нягтаруулха арга нүхэсэл Соведүүдтэ олгодог гээшэ. Тиин бүхы Соведүүдэй зорилго мүнөө юуб гэхэдэ, урдань ажалшадай захиһан захяа дурадхалнуудай хэр зэргэ дүүргэгдэһэн тухай гүйсэдхэхэ комитедүүдэй депутадуудай, саг үргэлжын комиссинуудай хэһэн хүдэлмэри тухай тоосоонуудые хамтын суглаанууд, уулзалганууд дээрэ зүбшэн хэлсэхэ, Соведүүдэй ажал ябуулга тушаа һунгагшадай һанамжа ажаглалтануудые анхаралдаа абаха хэрэг болоно. Гүйсэдхэхы-захиргаанай, эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэрийн хэмжээе улам дээшэлүүлэн, ударидахы онол аргаяа бүри нарижуулан, Соведүүд, тэрэнэй гүйсэдкомууд өөһэдынгөө мэдэлэй газар дээрэ байгаа предприяти, колхоз, совхозуудай, эмхи зургаануудай коллективүүдые шэнэ табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ шадамараар эмхидхэн элсүүлхэ уялгатай. Соведүүдэй энэ гол шухала зорилгодо засагай зургаануудай бүхы хүдэлмэри, тэрэ тоодо мүнөө һунгалтада бэлэдхэлэй үедэ бэелүүлэгдэжэ байгаа, саашадаа бэелүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд, зорюулагдаха ёһотой.

Партиин горком, райкомуудай, эхин партийна организацинуудай зүгһөө Соведүүдэй ажал ябуулгые ходо анхаржа, хэрэгтэй туһаламжа үзүүлжэ, хинажа, хүтэлбэрилжэ байбалнь, тэдэнэй хүдэлмэрийн бүри аша үрэ ехэтэй байдагынь элитэ. Тиимэһээ манай республикадахи Соведүүдэй хүдэлмэрийн хойноһоо партийна хүтэлбэри, хиналта улам һайжаруулха шухала.

Гүрэнэй засагай зургаануудай үүргэ дээшэлүүлхын. хүдэлмэриинь һайжаруулхын тулада партиин саг үргэлжэ гаргажа байгаа анхарал оролдолгын аша харюуда манай республикын городуудай, аймагуудай, сомоной, сельскэ Соведүүд эдэбхи үүсхэлээ улам үргэдхэн, хото хүдөөгэй олон түмэн ажалшадые ажалай шэнэ дэбжэлтэдэ элсүүлэн эмхидхэхэ байха. Тиин шэнэ зарлалай һунгалтые үргэн арадтаяа бүри нягта холбоо барисаатайгаар, эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтахань лабтай.

СОВЕДҮҮДЭЙ ҺУНГАЛТЫЕ УГТУУЛАН

РСФСР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ҺУНГУУЛИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИССИИН СОСТАВТА КАНДИДАДУУДЫЕ ДЭБЖҮҮЛГЭ

РСФСР-эй Верховно Соведэй һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин Центральна комиссиин составта кандидадуудые дэбжүүлгэ Россин Федерацида үргэлжэлһөөр.

Башкирай АССР-эй бүд нэхэлгын, шэл утаһанай Уфагай заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшад һунгуулиин Центральна комиссиин составта энэ предприятиин бүд нэхэгшэ Р. Г. Ибрагимовае дэбжүүлбэ. КПСС-эй ЦК-гай эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэриин таһагые даагшын нэгэдэхи орлогшо Н. А. Петровичев соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профессиональна союзһаа комиссиин составта дэбжүүлэгдэбэ.

Оренбургын областиин Саракташска районой Ждановай нэрэмжэтэ колхозой ажалшадай суглаан дээрэ тракторист-машинист, Социалис Ажалай Герой К. П. Кравец комиссиин составта дэбжүүлэгдэбэ. Волгоградска областиин Волжско подшипникова заводой хүдэлмэришэдһөө, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадһаа партийнабэшэ хүдэлмэришэн, мүлигшэ И. Б. Куликова һунгуулиин Центральна комиссида дэбжүүлэгдэбэ.

КПСС-эй Свердловско обкомой хоёрдохи секретарь Г. В. Колбин Свердловско областиин коммунис организациһаа комиссида дэбжүүлэгдэбэ. «Татнефтегазразведка» трестын нефтьгаз үрэмдэдэг гурбадахи конторын хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, алба хаагшадай суглаанда хабаадагшад үрэмдэлгын мастер, Социалис Ажалай Герой Ф. М. Шарафутдиновые комиссиин составта өөһэдынгөө түлөөлэгшэ болгон дэбжүүлбэ.

Рязанска областиин Ухоловско районой «Путь к коммунизму» колхозой ажалшад һаалишан, комсомолка Т. А. Агафоновае комиссиин составта дэбжүүлбэ. «Красная Талка» гэжэ Иваново городой ээрэлгын-гоёолтын фабрикын хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшад комсомолка В. Е. Червоткинае комиссиин составта дэбжүүлбэ.

Краснодарска хизаарай Усть-Лабинска районой «Ладожский» совхозой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадһаа тус совхозой директор, Социалис Ажалай Герой Н. М. Батохин комиссида дэбжүүлэгдэбэ. Буряадай АССР-эй Захааминай аймагай «Красный Октябрь» колхозой гэшүүдэй суглаан дээрэ энэ колхозой главна агроном, партийнабэшэ эхэнэр Д. А. Очирова һунгуулиин Центральна комиссиин составта дэбжүүлэгдэбэ.

Коми АССР-эй Сыктывкарай модоной промышленна комплексын картонно-саарһанай фабрикын хүдэлмэришэдһөө, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадһаа тус фабрикын главна технолог А. Н. Потолицын комиссиин составта дэбжүүлэгдэбэ. Алтайн хизаарай Калманска районой «Огневский» совхозой комбайнер, комсомолка Л. П. Петраченкые тус совхозой хүдэлмэришэд ба алба хаагшад комиссиин составта дэбжүүлбэ. (ТАСС).

МАШИНА БУТЭЭГШЭДЭИ УГЭ БАТА

ЛЕНИНГРАД. Эндэхи «Электросила» гэжэ нэгэдэлэй коллектив 150 мянган киловатт хүсэтэй гидрогенератор болзорһоонь хахад жэл урид бүтээжэ дүүргэбэ. Тэрэнь Чарвакска ГЭС-тэ тодхогдохо юм. Ажалайнгаа энэ амжалтые заводой коллектив КПСС-эй XXIV съездэ зорюулна.

КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ металлическа заводой коллектив партиин съездын хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа амжалтатай дүүргэжэ байна.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА БЭЛЭН

…табан жэлэй түрүү… …баян ургаса хуряахын …хаа хаанагүй хаба… …да бэлэдхэл түлэг дун… …байна. Хабарай нэгэ …жэлые тэжээдэг гэ… …ажахын хүдэлмэришэд, …механизаторнууд һайн …Тиимэһээ хамаг зэр зэм… …техникэеэ эртээн… …һайнаар заһабарилхые …Бэшүүрэй совхозой …эржэ, хабарай тарилгада …бэлдэжэ байһан тухайнь совхозой главна инженер В. Санжижаповһаа асуубабди.

— Бидэ совхоздоо элдэб түхэлэй 82 трактортайбди. 64 трактор заһабарилагдаад, хабарай тарилгада бэлэн болоод байна. Мүнөө үедэ 10 трактор мастерскойдо табигдаад, заһабарилгань дүүрэхэнь дүтэлбэ. Гадна 61 плуг, 50 гаран сеялкэ бэлэн болоо, — гэжэ нүхэр Санжижапов харюусаа һэн.

Эдэ бүгэдэ дүй дүршэл ехэтэй бэрхэ механизаторнуудай гараар заһабарилагдаа. Тэдэнэрэй тоодо үнинэй механизаторнууд Анатолий Разуваев, Иван Быков, Дамдин Тубанов, Молот Шагдаров, Алексей Фалилеев, Анатолий Афанасьев гэгшэд ороно.

— Партиин XXIV съездын нээгдэтэр хабарай тарилгада түгэс бэлэн болоод байхабди, — гэжэ Бэшүүрэй совхозой механизаторнууд нэгэн дуугаар эдэ үдэрнүүдтэ мэдүүлээд, дутуу дундаяа усадхажа байнхай.

Д. ДАМБИЕВ.

Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхозой механизаторнууд хабарай тарилгада эртэнһээ эмхитэй һайнаар бэлдэжэ эхилһэн юм. Мүнөө энэ ажахыда бүхы трактор, бусад техникэ заһабарилагдажа дүүргэгдэнхэй. Техникэ заһабарилгын хүдэлмэридэ механизаторнууд Георгий Андреевич Радионов, Лука Анкудинович Трифонов, Фома Иванович Борисов болон бусад оролдосотой һайнаар ажаллаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой механизаторнууд заһабарилагдаһан техникын шанар шалгажа байна.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

ҺУНГАЛТАДА БЭЛЭДХЭЛ ЭХИЛБЭ

…ФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин Центральна …иссинуудай бүридэлдэ кандидадууд дэбжүүлэгдэнэ

…-эй болон Буряадай …Верховно Соведүүдэй, …шадай депутадуудай ню… Соведүүдэй һунгалтада бэ… …республика доторнай эхил… …дэ зорюулагдаһан ажал… …суглаанууд үнгэргэгдэнэ.

…най аймагай «Красный… колхозой клуб соо олон …арба. РСФСР-эй Верхов… …һунгалта үнгэргэхэ …лиин Центральна комисси… …дидадые дэбжүүлгэдэ зо… …һан суглаан эндэ болоо. …на бригадын бригадир …цыбенов тус комиссиин гэ… …колхозой агроном Дари …на ОЧИРОВАЕ дэбжүүлхэ …радхал оруулаа. Нүхэр …ниитын хүдэлмэридэ …гээр хабаадалсадаг, дүр… …эй мэргэжэлтэн гэжэ тэ… …глээ. Энэ дурадхалыень …глагша Ц. Гармаев, баг… …Батожапова гэгшэд халуу… …мжээ.

…ликын Верховно Советтэ …үнгэргэхэ Центральна …лиин комиссиин бүридэлдэ …ые дэбжүүлхэ суглаан …болоо. Инструментальна …начальник нүхэр Смагин …рүүлэн үгэ абаад, тус ко… …бүридхэлдэ үнинэй хүдэл… …, СССР-эй Верховно Со… …депутат Борис Захарович …ЕЕВЫЕ дэбжүүлхэ гэһэн ду… …оруулба.

Энэ дурадхалыень заводой цехэй начальник, Социалис Ажалай Герой А. Н. Оширов, инструментальна цехэй термист К. Е. Серёдкин гэгшэд үнэн зүрхэнһөө дэмжээ. Суглаанда хабаадалсагшад энэ дурадхалыень нэгэн һаналтайгаар һайшааһан байна.

• • •

Зүүн Сибириин технологическа институдай багшанарай, техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй хамтын суглаан болобо.

Доцент М. Н. Халбаев түрүүлэн үгэ абажа, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин Центральна комиссида институдай физикын кафедрын ахалагша багша нүхэр Элеонора Васильевна МУХАЕВАЕ дэбжүүлбэ.

Тэрэнэй дурадхалые кадрнуудай таһагай инспектор Г. Ф. Трифонова, кафедрые даагша В. И. Худугуев, түүхын эрдэмэй кандидат, ахалагша багша Н. П. Мариев гэгшэд халуунаар дэмжэбэ.

• • •

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин Центральна комиссида өөрынгөө түлөөлэгшые эльгээхэ тухай асуудал Хориин аймагай Үдын совхозой хүдэлмэришэд, алба хаагшад зүбшэн хэлсэбэ.

Энэ суглаан дээрэ совхозой эрхим һаалишадай нэгэн Мария Дабаевна БАНЗАРГАШЕЕВАЕ тус комиссиин составта дэбжүүлхэ гэһэн тогтоол нэгэн дуугаар абтаба.

ШУХАЛА АСУУДАЛ ЗҮБШЭГДЭБЭ

КПСС-эй обкомой эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэриин таһаг ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум партиин райкомуудай, горкомой эмхидхэлэй таһагуудые даагшанартай, аймагуудай, районуудай, городой ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай секретарьнартай зүблөө һаяхан үнгэргэбэ.

РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй, мүн нютагай Соведүүдэй һунгалтада бэлэдхэлэй асуудалнууд энэ зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Эдэ асуудалнуудаар зүблөөндэ хабаадагшадай үмэнэ КПСС-эй обкомой эмхидхэлэй партийна хүдэлмэриин таһагые даагша А. Б. Бардонов, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь К. Е. Маслов гэгшэд элидхэл хээ.

В. СТЕПАНОВ.

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАТ

СОВХОЗОЙ ДИРЕКТОР

Урда тээнь энэ хүн тухай яһала дуулаһаншье һаа, мүнөө түрүүшынхеэл тэрээнтэй улаан нюураараа уулзаһан байгааб. Ногоон сэмбэ хушалтатай столой саанаһаа набтаршаг бэетэй, һаял дүшэ хүрэжэ ябаһан наһанай хүн бодоод, гараа үгэжэ мэндэшэлхэдээ:

— Хмелев Алексей Иванович, — гэбэ.

Хараха янзада, аалихан намдуу хүдэлсэтэй, тиимэ олон үгэгүйшэг. Ходо захиржа һурашаһан, бүдүүзэгэй ноёрхуу хүнэй шэнжэшье тэрээндэ огто үгы. Юрын лэород хүн. Ногообтор хүхэ нюдөөрөө анхаралтай уринаар хараад һууна.

— Өөр тухайгаа хөөрэгты гэнэ гүт? Юу хэлэхэ гээшэбиб? Минииш намтарта һонирхолтой юумэн хомор байха даа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ 6 класс дүүргэзд, түмэр харгын училищада ороо һэм. Тэрэ үедэ саашаа һурахань бэрхэтэй һааб даа. Тиимэһээ мэргэжэл оложо хүдэлхэ, Эхэ орондоо туһалха хэрэгтэй байгаа бшуу, — гэжэ Алексей Иванович унтарһан папиросоо носоохо зуураа хэлэнэ. Юун тухайшьеб бодолгото болон һуутараа, саашань иигэжэ үргэлжэлүүлнэ:

— Түмэр замайнгаа һургуули дүүргээд, хоёр жэлэй туршада Улаан-Үдын ПВРЗ-дэ электростанциин монтёроор хүдэлөөб. Тэндээ үдэшын һургуулида һуралсажа, найман класс дүүргээ һэм. Хүдөө нютагта хүн болоһон хадаа бүхы сэдьхэлни тиишээ татагдажа, хүдөө ажахын техникумдэ һурахаяа ороо бэлэйб. Удаань техникумэй һүүлдэ хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультет 1954 ондо дүүргээ һэм…

Энэ үедэ стол дээрэнь байһан радио-телефон гэнтэ дуугараад, бидэнэй хөөрэлдөө таһалдуулба.

«Алло, алло, Алексей Иванович, намайе шагнажа байна гүт? — гэһэн абяан радио-телефонһоо дуулдана.

— Евгений Александрович гүш? Би шагнажа байнаб, — гэжэ нүхэр Хмелёв багахан микрофониинь амандаа дүтэлүүлээд хэлэнэ.

— Үнеөхи хэлсэһэнэйнгээ ёһоор, мүнөөдэр гүрэндэ тушааха малаа илгажа байнабди. Зуу гаран үхэр бэлэн болоод байна. Ашажа абаашаха автомашинанууднай хэр боложо байнаб? — гэжэ хэншьеб тэндэһээ дуугарна.

— Мэнэ һаяхан арбаад автомашина танда эльгээгээбди. Евгений Александрович, шахамалнуудайнгаа эгээл тарган томыень шэлээд лэ хуу тушааха хэрэгтэй. Өөрөө мэдэнэш, партиимнай XXIV съезд улам дүтэлжэ байна. Тэрэ болотор гүрэндэ мяха тушааха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб заабол дүүргэхэ ёһотойбди, — гэнэ.

Тэрэ мүнөө совхозойнгоо главна зоотехник Е. А. Губановтай хөөрэлдэһэн байгаа. Энэ ажахын отделени, бригада бүхэндэ, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдэйнь кабинедүүд соогуур иимэ радио-телефонууд табигданхай. Ямар нэгэн шухала асуудал түргэн шиидхэхэ болоходоо, эндэхид телефон наяргажа, телефонистнуудаар хөөрэлдэжэ байдаггүй, дуратай сагтаа радиогоороо хөөрэлдэдэг болонхой. Тиимэһээ зарим ажахынуудайхидал эндэ элдэб асуудал шиидхэхэ, даабари абахын тула совхозой директорэй кабинет соогуур хүн зоной обооролдохо харагданагүй. Үглөөгүүр эртэнһээ радио-телефониинь лэ ээлжээ эхигүй дуугарна: «Манай захиһан нэгэ вагон минеральна үтэгжүүлгэ Сэлэнгэ станци дээрэ ерээд байна. Тэрэнние түргэн зөөхэ тракторнууд хэрэгтэй болобо. Холимол тэжээлнай бага боложо байна. Тэрэнние түргэн асаруулаял», «Сабшалан, бэлшээри һайжаруулхаар соносхогдоһон хоёр һарамнай эхилбэ. Теэд шэбхэ, шэрэхэ трактор, машинануудынай үсөөдэхэеэ һанана. Үшөө нэмэжэ үгөө һаатнай, һайн байгаа» гэхэ мэтэ хөөрэлдөөнүүд таһаршагүй.

Эдэ бүхы асуудалнуудта тодорхой харюу үгэнэ, хуу бүтэхэ тээшэнь шиидхэнэ. Хажуугаарнь мяха, тоһо, талха, ооһо худалдыт, мүнгэ зээлеэр үгыт гээд совхозой директортэ хүнүүд ерэнэ.

Юрэдөөл тэрэ үдэр нүхэр Хмелёвтой һайнаар хөөрэлдэжэ шадаагүйбди.

Алексей Иванович Хмелёв Кабанскын совхозые арбан хоёр жэлэй туршада хүтэлбэрилжэ ябана. Эгээн түрүүн эндэ ерэһэнээ тэрэ элихэнээр һанана ёһотой.

«Энэ ажахын арга боломжонь ехэ, газарынь һайн, хүн зониишье хүдэлмэришэ. Теэд совхоз һанаһанда хүрэнэгүй. Фермэ, гүүртэнүүдынь жэжэ, ямаршье тодорхой мэргэжэлгүй, экономическа хүдэлмэри, тоо бүридхэл муугаар табигданхай. Нэгэл гол шэглэлынь оложо, ажахые зүбөөр хүтэлбэрилжэ шадаха хэрэгтэй» гэжэ түрүүн тэрэнние совхоздо эльгээхэдээ, партиин обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй хүтэлбэрилэгшэд хэлээ һэн.

Нээрээшье түрүүн совхоздо бирагүйхэн байдал үзэгдөө бэлэй. Тосхон бүхэндэ һү һаалиин, гахайн, хонидой, шубуудай жэжэхэн фермэнүүд байһан. Ооһо тариянай, хартаабха, овощой ургасашье ахир бага һааб даа. Тэрэнэй эндэ хүдэлхэеэ ерэһэн жэлдэ ажахынь аяар 900 мянган түхэригөөр гарзатажа гараһан юм.

Эгээн түрүүн совхозой бүхы мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта наринаар тооложо, гүнзэгыгөөр шэнжэлэн, ямар һалбаримнай яахадаа ашаг олзо оруулнагүйб, гарзатанаб гэжэ элирүүлһэн, тэрэнние усадхаха хэмжээнүүдые абаһан байна. Кабанскын совхоз 1959 онһоо хойшо нугаһа үдхэжэ эхилһэн. Түрүүшээр энэ һалбариньшье баһал һанаһанда хүрэмэ ашаг үрэ үгөөгүй. Нугаһадынь үсөөн, дальбараануудынь олоороо гарзалдаг һэн. Түбхын түрүүн жэл бүри нугаһанай дальбараа улам олоор дэгжээжэ, тэдэнэй харууһа, тэжээлые бодомжотой зүбөөр эмхидхээд, мүн гаргаша багатай аад, шэмэтэй һайн тэжээл эдюулдэг болоол һаа, энэ һалбариһаа эрхим шанартай мяхан элбэг ехээр абтаха гэжэ һайн ойлгогдоо бэлэй. Тэрэшэлэн эдэбхитэй бэрхэ, урагшаа һанаатай, ажалдаа бодотоор дуратай хүнүүдые, жэшээнь, С. В. Филонова, М. И. Пыльников, Е. Т. Хоседаева, Е. П. Мадуева, А. И. Суворова болон бусадые шубуушадаар томилоо.

Һайса бодомжолжо үзөөд, ажахыдаа ашаг олзо үгэдэггүй, гарзатай гахайн, хонидой жэжэ фермэнүүдые үгы болгоо. Һү һаалиин, шубуудай фермэнүүдые бүри томодхохо, һайн байра байдалаар хангаха, хүндэ хүдэлмэриинь оньһожоруулха хэмжээ абажа эхилбэ. Мүн хартаабха, овощ ургуулха тусхай звенонуудые эмхидхээ.

Иимэ шэнэ юумын эхилээд байхада, тэрээндэ этигэдэггүй, хуушанайнгаа гуримаар хүдэлжэ байгаа һаа, дээрэ гэхэшье хүнүүд тэрэ үедэ бии бэлэй.

— Нугаһа үсхэбэрилхэ гэһэн хойноо үнеэдые олоор бариһанай хэрэг юуб, тэдэнээ үсөөлэе, — гэлдэхэ зариман байгаа.

— Мяха, һү үйлэдбэрилхэ тусхай мэргэжэлтэй болоһон ажахы аад, хажуугаарнь хартаабха, овощ ургуулжа юу бэээ зобоохобибди, — гээдшье хэлэхэ хүнүүд олдоо һэн.

Али олон бэрхэшээлнүүдэй ушарбашье, совхозой дирекци, партийна комитет хүн зоноо зүбөөр эмхидхэн элсүүлжэ, урдаа табиһан зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлээ, гээгдэнги байһан ажахыгаа түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргажа шадаа. Мүнөө Кабанскын совхоз экономикынгоо талаар республика доторoo эгээл шанга шадалтай, ашаг олзо ехээр оруулдаг совхозуудай нэгэн болонхой. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые жэлһээ жэлдэ улам ехээр абажа, гүрэндөө элбэгээр худалдадаг боложо байна. Жэшээлхэдэ, совхоз үнгэрһэн жэлдэ 40 мянган центнер һү, 22 мянган центнер мяха, 21,4 мянган центнер хартаабха гүрэндөө тушаагаа. Ондоогоор хэлэбэл, зарим бүхэли аймагуудшье эды шэнээн мяха, һү, хартаабха абанагүй ха юм.

Совхоз нёдондо республика соогоо эгээл ехэ, гектар бүриһөө 17,5 центнер тарияанай, 145 центнер хартаабхын ургаса абаа. Эгээл гол шухала юумэнь юуб гэхэдэ, адууһа малайнгаа ашаг шэмые жэл бүри дээшэлүүлнэ, абтаһан продукциин өөрынь үнэ сэнгые саг үргэлжэ хямдаруулна. Тиигэжэ нёдондо хоёр миллион шахуу түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа. Тэрэшэлэн үнгэрһэн табан жэлэй түсэбһөө гадуур совхоз хэдэн арбаад мянган центнер мяха, һү, хартаабха, овощ Эхэ орондоо үгөө. Илангаяа нугаһа үсхэбэрилгэ хурдан түргэнөөр хүгжөө. Гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ эндэхид 688 мянган нугаһа тэжээжэ, хамта 16 мянга гаран центнер шубуунай мяха гүрэндөө тушааһан байна.

Эдэ бүхы амжалта туйлалтада совхозой директор Алексей Иванович Хмелёвой оролдосото ажалай хубита нилээд ехэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Залуу директор хүдэлжэ эхилһэн түрүүшын үдэрһөө ажахынгаа эдэбхитэд, коммунистнууд, комсомолшуудта бодотоор түшэглэжэ, отделенинүүдые эрхилэгшэд, мэргэжэлтэдые зүбөөр шэлэн оложо, таараха газартань һайнаар хубаарилан табижа шадаа. Тусхайлбал, совхозой бүхы зуун табяад коммунистнуудай олонхинь шубуушад, һаалишад, малшад, механизаторнуудаар хүдэлдэг. Тиихэдэ коммунист Г. М. Воронин, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баатар, «Алдар солын» бүхы гурбан шатын ордендо хүртэһэн Н. Ф. Суворов, «манай эндэхи Маресьев» гэжэ алдаршаһаи, хоёр хүлөө тайруулһан фронтовик И. Ф. Шигаев, дайнай ветеран М. З. Карачун гэхэ мэтэ нютагтаа ёһотойл хүндэтэй хүнүүдые отделени, бригадануудые хүтэлбэрилэгшэдөөр табяа. Тэдэнь ёһотойл үйлэдбэриин шадамар бэрхэ командирнууд боложо ургаа.

Зарим ажахынуудайхидал мэргэжэлтэдынь ходо һэлгэгдэжэ байдаггүй. Эндэ главна зоотехник Е. А. Губанов, главна агроном И. В. Стулёв, главна экономист А. И. Фирсов, главна ветврач П. Д. Иванов гэгшэд булта долоо-найман жэлдэ хүдэлжэ байһан, ажалаа одоол арбан хуруундаал мэдэхэ болоһон хүнүүд.

— Алексей Иванович Хмелёв ехэ захиран зандарангүйгөөр, нүхэрэй ёһоор, үнэн сэдьхэлһээ хандажа, мэргэжэлтэд болоод, бүхы хүн зоноо һайнаар хүдэлгэжэ шададаг нэгэ һайн заншалтай юм, — гэжэ КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретарь Василий Иннокентьевич Титов хэлэжэ байгаа һэн.

Эндэхи мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ, нүхэр Хмелёв шэнэ түрүү юумые хододоо дэмжэдэг, тиихэдээ тэрэнһээ ямар ашаг үрэ гарахаб гэжэ бодомжолжо үзэдэг, экономическа хүдэлмэридэ анхарал ехээр табидаг хүн юм гэжэ тэдэнэр хэлэнэ. Нээрээшье совхоздо тоо бүридхэл нарин нягтаар табигданхай, эндэ экономико шэнжэлгын бюро саг үргэлжэ хүдэлнэ. Жиирэй шубуушад, малшадһаа эхилээд, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд хүрэтэрөө абаһан продукцимнай хэды шэнээн гаргашатай болоноб, юу хээ һаамнай, тэрэнь хямдархаб гэжэ ходо тооложо байдаг заншалтай.

Хэнэйшье мэдэһээр совхозой экономикын бэхижэхэ, ашаг олзо ехээр оруулдаг болоходо хүн зонойнь ажалай түлөөһэн ехэ болоно, ажабайдалынь һайжарна, урматай баяртай хүдэлнэ бшуу. Гансахан нёдондо ажахы эрхим үрэ дүн туйлаһан хүнүүдтээ гол түлөөһэнһөөнь гадна, хамта 200 мянган түхэригэй шан, элдэб тэдхэмжэ үгөө. Ёһотойл һайнаар хүдэлдэг хүнүүдһээ мүнгэ гамнажа болохогүй гэжэ эндэхид тоолодог.

Совхозой директор А. И. Хмелёвой ажалда нэгэшье дутагдал, алдуу эндүү гарадаггүй гэхэ болоо һаа буруу. Энэмнай юрын лэ хүн ха юм. Алдуу эндүү гаргаашье һаа, тэрэнээ мэдэрхэ зоригтой, саг соонь заһажа шадаха ухаатай хүн юм гэжэ зон нүхэдынь хэлэдэг байна.

Тиимэл хадаа саашадаа хэхэ юумэмнай үшөөл ехэ, дутагдалнууднай олон. Шэнэ табан жэлдэ ажахынгаа арга боломжые гүйсэ дөөр элсүүлэн, бүри һайнаар хүдэлхэ ёһотойбди гэжэ тэрэ хэлэнэ.

М. НАМЖИЛОВ.
Кабанскын аймаг.

ШЭНЭ ТАБАН ЖЭЛЭ
ЗОРИЛГОНУУ

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮДЭЙ ПРОЕКТ ЗҮБШЭНЭБДИ

АМЖАЛТА ТУЙЛАХА АРГА БОЛОМЖО БИИ

Хэжэнгын аймагай ажалшад наймадахи табан жэлэй туршада зарим тэды амжалта туйлаһан байна. Үнгэрэгшэ табан жэлэй үедэ хэгдэһэн ажал хүдэлмэриин зарим тэды дүнгүүдые гаргахада, энэнь илангаяа тодоор харагдана.

Түсэбтэ табан жэлэй һүүлшын жэлдэ аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө 108,3 процент, нооһо — 106,1 процент дүүргэһэн байна. Тэрэшэлэн хартаабха, овощ гүрэндэ тушааха түсэб холо үлүүлэгдэө. Һүүлэй жэлнүүдтэ мяха, һү, нооһо үйлэдбэрилгэ нилээд дээшэлһэн байна. Аймагай геологууд, нютагай мэдэлэй промышленна предприятинууд (тоһоной завод, типографи, хүн зоной эрилтэ хангадаг комбинат гэхэ мэтэ) продукци үйлэдбэрилэн гаргаха табан жэлэйнгээ түсэбые мүн лэ амжалтатайгаар дүүргэһэн байна.

Медицинын, соёл гэгээрэлэй болон бусад эмхи зургаанууд үнгэрэгшэ табан жэл соо нилээд ехээр хүгжөө. Мүн худалдаа наймаанай хэмжээн ургаа.

Үйлэдбэри болон байдал һуудал хангаха талаар барилга һүүлэй дүрбэн жэл соо ехээр хэгдээ. Энээнии иимэ тоонууд гэршэлнэ. 27800 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, 1310 хүнэй багтаха клубууд 1100 һурагшын багтаха һууритай һургуули, 300 үхибүүнэй амарха пионернүүдэй лагерь ашаглалгада оруулагдаһан байна. Медицинын, мүн соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай материальна үндэһэ һуури һайжаруулагдаа. Гүрэнэй банкын урьһаламжын, совхозуудта үгтэһэн мүнгэ зөөриин ашаар совхозуудта малай 8 оньһожоруулагдаһан байра баригдаа, 800 километр утатан электролини татагдаа, шэнэ техникэ элбэгээр үгтэһэн байна.

Партиина, совет болон ажахын органуудай түсэблэлгые, ажахынуудай тус тус мэргэжэлые һайжаруулха, совхозуудые оньһон техникээр хангаха, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхын тула бии байһан нөөсэнүүд ба арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэхэ талаар ехэхэн ажал хүдэлмэри һүүлэй жэлнүүдтэ ябуулһан байна.

1969 онтой сасуулбал, 1970 ондо гүрэндэ һү тушаалга 19 процентээр дээшэлээ. «Первомайский», «50 лет Октября», Худанай совхозуудай һаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 1700 гаран килограмм һү һааһан байна. Тиихэдэ нэгэ аймаг соо, нэгэ эрхэ байдалда байһан Хэжэнгын совхозой һаалишад үнеэн бүриһөө 1000 үлүүтэй килограмм һү һаагаа. Хэжэнгын совхоз үүлтэрэйнгээ талаар бусад совхозуудтай адли үнеэдтэй юм. Зооветмэргэжэлтэд, һаалишад, хүтэлбэрилэгшэдшье Хэжэнгын совхоздо дутадаг бэшэ. Теэд юундэ иимэ тад ондоо дүнгүүд туйлагдаха ёһотой болоо юм? Хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилхын тула бодото хүдэлмэри эмхидхэгдээгүй дээрэһээ иимэ ушар дайралдана гээд сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Аймагай хүдөө ажахын түрүүшүүлэй суглаан байгша оной январиин эсэстэ болоһон юм. Тэрэ суглаан дээрээ съездэдэ зорюулан абаһан социалис уялга соогоо, һаалишад үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1500 — 1600 килограмм һү һаахабди гэжэ тодорхойлһон байна. Һаалишад иимэ дүн туйлаха арга боломжотой гээд сэхэ хэлэе. Ушар юуб гэхэдэ, олон һаалишад, тэрэ тоодо Е. Яковлева, Е. Арефьева, Р. Улбутова, Л. Павлова, Д. Базаржапова, Ц. Дашиева, Д. Галсанова болон бусад аймагай бүхы һаалишадтай адли эрхэ байдалда ажалладаг байбашье үнеэн бүриһөө 2 мянга үлүүтэй килограмм һү һааһан юм. Гэхэтэй хамта В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулан абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэһэн 80 һаалишан моральна болон материальна урмашуулгада хүртэһэн байха.

Аймагай нилээд олон хонишод хурьга түлжүүлхэ, нооһо хайшалха талаар горитой амжалта туйланхай.

«Мал ажалда хэрэгтэй тэжээлэй бата бэхи үндэһэ һуури байгуулха талаар хэмжээ ябуулга бэелүүлхэ. Бэлшээриин 2,4 миллион гектар газар уһатай болгохо, ашаг ехэтэй сабшалантай болон бэлшээриин 6,3 миллион гектарһаа бага бэшэ газар бии болгохо. Орооһото болон бобово тэжээлэй ургамалнуудай, олон жэлэй, нэгэ жэлэй ногоонуудай, силосэй ургамалнуудан ургасые нилээд дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриинь үргэдхэхэ» гэжэ СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд соо хэлэгдэнэ. Хэжэнгын аймагай ажахынууд һүүлэй үедэ малай тэжээлэй үндэһэ һуури бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг болоһониинь һайшаалтай. Урдань орхигдоһон тооной 1000 гаран гектар талмай таряанай газар болгогдоһон, 2472 гектар сабшалан һайжаруулагдаа. Аймаг дотор 13 мянган гектарһаа үлүү тарьялангай талмайда минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ гаргагдаһан байна. Тиихэдэ Сулхарын, Ородой уһалалгын системэнүүд ашаглалгада оруулагданхай, Жэбхээһэнэй уһа заладаг канал баригдажа эхилээ.

Газар һайжаруулха талаар эдэ бүхы ажал хүдэлмэри хэһэнэй ашаар нуга сабшалангуудай ургаса 37 процентээр дээшэлээ. Худанай совхозой нуга сабшалан һайжаруулха отряд республика дотороо 1970 ондо нэгэдэхи һуури эзэлжэ, республикын Министрнүүдэй Соведэй мүнгэн шанда хүртэһэн байна.

Хэжэнгын аймагай ажалшад КПСС-эй XXIV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө мүрысөөндэ оролсоод, хүдөө ажахын продукци 1971 ондо үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ ехээр тушааха уялга абанхай ажаллажа байна. Эдэ уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ бүхы арга боломжо бии.

Аймагай ажахынууд урдаа табиһан зорилгоёо амжалтатайгаар дүүргэхын тула бүхы коллективүүдтэ эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулхаһаа гадна, ажалшан бүхэн даалгагдаһан ажалдаа харюусалгатайгаар хандаха, дотоодын нөөсэнүүдээ, арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ гэһэн эрилтэ табигдана бшуу.

Хэжэнгын аймагай таряашад болон малшад, республикын бүхы ажалшадтал адли, түрэл партиингаа ээлжээтэ XXIV съездые угтуулан, ажалай вахтада жагсанхай. Тэдэнэр хүдөө ажахын продукци улам ехээр үйлэдбэрилхын, туйлаһан амжалтаяа арьбадхахын түлөө мүнөө шууд тэмсэжэ байнхай.

Р. БАЯРТУЕВ,
КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партиина дээдэ һургуулида һуралсагша.

ТРАНСПОРТЫН ХҮГЖЭ

1971 — 1975 онуудта орон доторнай бүхы тран... рэгдэдэг ашаа 1970 онойхиһоо 32 — 35 процентээр ... байна. КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд соо ... түмэр замай транспортые ашагтайгаар хэрэглэхэ ... дээ. Энэнь ямар аргаар туйлагдахаб? 7 — 8 мянган ... зарта хоёрдохи зам тодхогдохо, 5 — 6 мянган модо... магистрэль баригдаха байна. Түмэр замууд элек... хангагдаха, мүнөө үеын шэнэ контейнернүүд хэрэгл... ашаа тээдэг вагонууд, хүсэтэ локомотивууд ашагл... Диспетчерскэ пунктнуудай ажал централизованно ... хидхэгдэхэ болоно.

Уһан замай транспортнуудые һайнаар ашаглахы... суднануудые «далай — гол мүрэн — далай» гэһэ... тай болгохо. Ашаанай томо контейнернүүд хэрэгл... портнуудта суднануудай зогсожо байха болзорыень ... болгохо арга хэрэглэхэ байна.

Шэнэ табан жэлдэ автомобильна транспорт ... жөөгдэхэ болоно. Харгы зам һайжаруулагдаха. А... томашинануудай паркнууд хүгжэхэ.

А. МАНТАЕВА...

«Хүнгэн промышленностиин талаар, хубсаһа хунар, гутал болон хүнгэн промышленностиин бусад зүйлөөр совет хүнүүдэй хэрэглэдэг эрилтэнүүдые бүрин дүүрэнээр хангахын тулада энэ һалбариин продукци үйлэдбэрилгын хэмжээ 35 — 40 процентээр ехэдхэхэ», — гэжэ 1971 — 1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проект соо хэлэгдэнэ. Тиимэһээ предприятинуудта шэнэ түрүү арганууд үргэнөөр хэрэглэгдэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдэхэ, хүндэ хүдэлмэри оньһожоруулагдаха болоно. Улаан-Үдын оёдолой фабрикада һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд хүдэлмэри хэгдээ. Эндэ гараар хэгдэдэг хүдэлмэри оньһожоруулагдажа байдаг. Энэ зурагта коммунис ажалай ударник Зоя Лазаревна Тетерина электромашинаар бүд эсхэжэ байна.

ТОДО ҺОНОР, ҮРГЭН ДЭЛИСЭТЭЙ

«Съездһээ съезд хүрэтэр», «Түсэбтэ найман жэлэй туршада түмэр замай хүгжэлтэ», «СССР-эй арадай ажахые 1971 — 1975 онуудта хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай проект» гэһэн гаршагтай тусхай дансанууд Мысовая станциин узловой парткомой партийна гэгээрэлэй кабинедтэ орожо ерэгшэдэй анхарал татана.

Иража харахада пропагандистнар, политинформатор болон агитаторнуудта хэрэгтэй газетэ, журналнуудта толилогдоһон статьянууд, тоо, баримтанууд, мүн эдэ асуудалнуудаар уншаха материалнуудые зааһан дурадхалтай хуудаһан байна. Тэрэшэлэн эндэхи түмэр замай предприятинуудай хүдэлмэриин дүн жэл жэлээрнь харуулһан диаграмманууд бии.

— КПСС-эй XXIV съездэдэ бэлэдхэлэй үедэ ажалшадай дунда ойлгуудамжын хүдэлмэри үргэн далайсатай болонхой, — гэжэ тус кабинедые даагша О. Г. Томилова хөөрэнэ. Түсэбтэ наймадахи табан жэлэй дүнгүүдээр, шэнэ табан жэлдэ шиидхэгдэхэ зорилгонуудаар хүнүүд ехэтэ һонирхоно, хөөрэлдөө, элидхэлэй болоходо, олон асуудалнуудые һурана. Эдэ асуудалнуудтань харюусаха хэрэгтэй. Зүгөөр агитатор, политинформатор бүхэндэ гар доронь шухала материалнууд байдаггүй ха юм. Тиимэһээ бидэнэр тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор «политинформатор, агитаторай булан» кабинедтээ эмхидхэбэ гээшэбди. Иимэ булан мүн городой библиотекэдэ эмхидхэгдэнхэй.

Мысовойн түмэр замшадай дунда КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проектые 30 политинформатор, 240 гаран агитатор тайлбарилан ойлгуулна.

КПСС-эй ЦК-гай проектын хэблэлдэ толилогдохотой сасуу узловой партком политинформаторнуудые, партийна эхин организацинуудай секретарьнарые, агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые суглуулжа, энэ шухала документые үргэн олонитэдэ ямар аргаар ойлгуулха тухай хөөрэлдэһэн, зүбшэһэн байна. Предприятинуудаар Директивэнүүд тухай лекци, элидхэл хэхэ график зохёогдожо, коллективүүдтэ, элидхэл хэхэ зонуудта эртээнһээ дуулгагдаа һэн.

Гадна партийна эхин организацинуудаар агитаторнуудай семинар үнгэргэгдөө бэлэй.

Февралиин 25 болотор эндэхи түмэр замай предприятинуудай бүхы коллективүүдтэ КПСС-эй ЦКгай проектые хамтаараа уншажа дүүргэһэн байна. Иимэ уншалгые бригада, участок, халаан бүхэндэ агитаторнууд үнгэргэбэ. Һүүлээрнь проектын гол гол асуудалнуудаар тусхай лекци, элидхэлнүүд болоо.

Жэшээлхэдэ, локомотивна депогой коллективтэ «Наймадахи табан жэлэй дүнгүүд», «Шэнэ табан жэлдэ шиидхэгдэхэ экономическа гол зорилгонууд», «Юһэдэхи табан жэлдэ түмэр замай хүгжэлтэ тухай» гэһэн асуудалнуудаар лекци уншагдаһан байна. Депогой начальник Н. В. Созыкин, локомотивна бригадануудай инструктор М. Д. Качин, агитколлективэй хүтэлбэрилэгшэ Г. И. Беломестнов гэгшэд тус тустаа 3-3 лекци халаан бүхэндэ уншаба.

Тэрэшэлэн Мысовая станциин коллектив понедельник бүхэндэ улаан буландаа сугларжа, КПССэй XXIV съездын Директивэнүүдэй проект тухай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые, лекци, элидхэлнүүдые шагнана. Станциин начальник Г. И. Деревоедов, тэрэнэй ахалагша туһалагша П. Ф. Бажанов, рельс гагнадаг поездын начальник Г. А. Кудейк гэгшэд эндэ лекцинүүдые уншаа.

Локомотивна депо, ПЧ-15, Мысовая, Танхой гэжэ станцинууд, рельс гагнадаг поезд гэхэ мэтэ томо предприятинуудта КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые тайлбарилһан тусхай стенднүүд гоё һайханаар түхеэрэгдэнхэй.

— Ойлгууламжын хүдэлмэридэ манай предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадуулагдана, — гэжэ узловой парткомой секретарь Н. Н. Ушаков хөөрэнэ. — Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан суглаанууд дээрэ тэдэнэр өөһэдөө элидхэл хээ юм. Тиихэдээ коллективэйнгээ хүдэлмэриин дүнгүүдтэй, тэдэнэй үмэнэ байһан зорилгонуудтай нягтаар холбожо, туһатай хөөрэлдөө дэлгэһэн байна.

Түмэр харгын 15-дахи дистанциин мастерска участогуудта, локомотивна деподо, Мысовая, станцида, энергоучастогта иимэ суглаанууд эмхитэйгээр үнгэржэ, хүдэлмэришэд олон үнэтэ дурадхалнуудые оруулба.

Хөөрэлдөө болон лекцинүүдэй үедэ, ажалшадай болон партийна суглаанууд дээрэ ороһон һанамжа, дурадхалнууд узловой парткомдо суглуулагдажа, тусхай дэбтэртэ бэшэгдэнэ.

Зарим дурадхалуудые гэбэл: **поезднуудай ябасые түргэдхэхын тула түмэр замай предприятинуудай, албануудай хоорондохи холбоо барисаае бүри бэхижүүлхэ, поездын ябаха график таһалдуулагшадые материальна харюусалгада хабаадуулха;**

түмэр харгыда заһабарилга түргэдхэхын тула рельс гагнадаг нүүдэл агрегадуудые олоор бүтээдэг болохо;

хүндэ, ута рельснүүдые томо заводууд дээрэ сэхэ шэрээн гаргадаг болохо. Харин түмэр зам шадархи рельс гагнадаг поезднуудые гол түлэб хуушарһан, эбдэрһэн рельснүүдые һэльбэн заһабарилгада мэргэжүүлхэ;

томо узловой станцинуудта станци шадархи харгы олон болгохо гэхэ гү, али үргэдхэхэ;

түмэр зам дээрэ гүрэнэй болон ажалай журам сахиха гээшэ тон ехэ удха шанартай. Тиимэһээ журам эбдэгшэдтэй тэмсэл бүри шангадхаха гэхэ мэтэ.

«СССР-эй арадай ажахые 1971 — 1975 онуудта хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проект» тухай городой радиоузелаар хэдэн дамжуулга болоо. «КПССэй XXIV съездэдэ — габшагай ажал» гэһэн дамжуулгада түмэр харгын 15-дахи дистанциин партийна эхин организациин секретарь Ф. П. Прядихин коллективэйнгээ хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэһэн байна. «Мүрысөө эмхидхэхэ тухай В. И. Ленинэй захяа заабари», «Ажалай бүтээсэ, тэрэниие дээшэлүүлхэ замууд» гэһэн дамжуулганууд радио шагнагшадые һонирхуулһан байна. Станциин дежурна Л. Суханова, түмэр харгын 15-дахи дистанциин инженер Т. Погонышева болон бусад радио-дамжуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

КПСС-эй ЦК-гай прое... шадай дунда ойлгуула... рниин ябаса тухай асуу... на суглаанууд дээрэ ... сэгдэнэ. Мысовая ста... мунистнуудай сугла... асуудалаар эндэхи а... вые даагша Г. И. Дере... собо. Локомотивна де... организациин секретарь ... ломестнов узловой пар... седани дээрэ полит... агитаторнуудайнгаа ху... хай бүри һаяхан тоосо...

Ажалшадай дунда ... байгаа ниитэ-политическ... ри тэдэнэй ажалай ... хүгжөөнэ, ажалай шэнэ ... зоригжуулна гэжэ ... 15-дахи дистанциин ... узловой парткомой гэ... Евдокимович Москви... Манай дистанциин колл... дын хүндэлэлдэ абаһ... уялгануудаа а... дүүргэжэ байна гэжэ ...

Түмэр замшадай ... һан амжалтанууд туха... нүүд узловой парткомд... ри олоороо ороно. Гол ... гэбэл, поезднуудай ябас... таһалдуулагданагүй. 4 ... дай нэгэниинь графи... ябуулагдана.

Манай ороной урда ... раа түсэбүүдые, шиид... гонуудые түрэл парти... доор харуулжа үгэб... XXIV съездын Дирек... проектые үнэн зүрхэнһ... зуураа, тэрэнэй дүүрга... тэмсэлдэ эрид шууд ... бэлэн байнабди гэжэ ст... дэлмэришэн, коммунист ... Лаврентьевич Жиди... хүдэлдэг нүхэдэйнгөө ... омогорхолтойгоор мэд...

Д. ЦЫБИК...

АНХАРМААР АСУУДАЛ ГЭЖЭ ҺАНАГДАНА

Анаагай совхозой хүдэлмэрилэгшэд партиин XXIV съездын Директивэнүүдэй проекттэй танидсаад, совет арадай ажабайдалые улам һайжаруулхын тулада ороной экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гэһэн хараа түсэбүүдые бүри мүһэн дэмжэнэ, һанамжа бодомжонуудаа хэлэнэ.

Залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ энэ Директивэнүүд соо ехэ анхарал хандуулагданхай. Үхибүүдэй эмхи зургаануудые олошоруулхаар эндэ хараалагдана. Энээнтэй хамта нэгэ иимэ һанамжа түрэнэ. Һуралсалые шэнэ программада оруулжа эхилээ гээшэ ааб даа. Энээнтэй хамта совхозууд, колхозуудай һуурин тосхонуудта үхибүүдэй эмхи зургаануудые — саадууд болон яслинуудые улам олошоруулжа, манай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай, тэрэшэлэн малай гүүртэнүүд болон отарануудта хүдэлдэг малшадай үхибүүдые бултыень иимэ эмхи зургаануудта хүмүүжүүлхэ шухала. Юуб гэхэдэ, үхибүүдэй эмхи зургаануудта багашуул ёһотой бэлэдхэл гаража, һургуулида ороно гээшэ ааб даа. Иимэ бэлэдхэл гараагүй үхибүүд бэшэнһээ муугаар һурадаг, хүгжэлтынгөөшье талаар нүгөөдүүлһээ хожомдонги байдаг гэжэ бидэнэр булта мэдэнэбди. Тиимэһээ үхибүүдэй эмхи зургаанууд, һунаагдаһан үдэртэй һургуулинууд үгы байхадаа, хүдөө нютагуудай үхибүүдэй һураха ябадалда муу байна. Тиимэ тула **үхибүүдэй эмхи зургаануудые, мүн һунаагдаһан үдэртэй (үглөөнһөө үдэшэ болотор һуралсадаг), һургуулинуудые хүдөө нютагуудта олошоруулхаар болонхой.**

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ жэл бүри олон машина техникэ абтадаг боложо байна. Тиин ашаа шэрэдэг автомашинанууд «Сельхозтехникын» аймагуудтахи нэгэдэлнүүдэй мэдэлдэ ородог, Тэндэһээ колхоз, совхозууд захяа хэжэ машинануудые хэрэглэдэг гуримтай юм. Теэд энэ гурим нэгэ талаһаа һайн юм аабза. Зүгөөр манай һанахада, эдээндэ дүршэл ехэтэй һайн кадрнууд үсөөн байна. Тиимэ дээрэһээ машинанууд бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагданагүй. «Сельхозтехникын» нэгэдэлнүүдэй автомашинын парк олон газарта хангалтагүйгөөр хүдэлнэ гэжэ мэдэнэбди. Ушар иимэһээ **ашаанай машинануудые ажахынуудта үгэдэг болоо һаа, һайн байха бэшэ аа гү гэжэ һанахаар.** Тиигээ һаа, «Сельхозтехникын» нэгэдэлнүүдэй дэргэдэхи үлүү зургаан үгы боложо, алмалта болохо һэн. Хоёрдохёор, автомашинанууд ажахынуудай мэдэлдэ ороходоо бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдаха һэн. Юуб гэхэдэ, һайн кадрнууд ажахынуудта бии гээшэ. Гадна **«Сельхозтехникын» нэгэдэлнүүдэй заһабарилгын предприятинууд болон автомобиль заһабарилдаг мастерскойнуудай хүдэлмэри һайжаруулхаар болоо.** Трактор, комбайн болон автомашинануудай заһабарилгын шанар муу байһан зандаа. Жэшээнь, заһабариһаа гараад манай совхоздо ерэһэн нэгэшье трактор, комбайн гү, али автомашина дахин заһабарилагдангүй хүдэлдэггүй гэжэ хэлэхэдэ буруу болохогүй. Энэ ушарта ажахынууд ямар ехэ мүнгэ зөөри үлүү гаргашална гээшэб. Нүгөө талаһаа хүдөө ажахын шухала хүдэлмэри удааруулагдана, машина техникын бүтээсэ бага байна. Эдэ мэтын шухала асуудалнуудые бодожо үзэмөөр гэжэ һанагдана.

Р. ШАНГИНОВ,
Хоринн аймагай Анаагай совхозой парткомой секретарь.

ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛЭЙ ГУЛАМ...

Эрхим һайн бэлэдхэлтэй, илангаяа техническэ дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые олоор һургаха хэрэгтэ КПСС-эй XXIII съезд онсо анхарал хандуулаа һэмнай. Энэ шухала асуудал шиидхэлсэхэ талаар Зүүн-Сибириин технологическа институт горитой юумэ хээ. Үнгэрһэн табан жэлэй хугасаада олон янзын мэргэжэлтэд бэлдэгдэхэ аргатай болоо. Хэнэйшье мэдэһээр, һуралсалай, мүн материальна бааза хэмгүй һайжараа, студентнэршье олошороо. Мүнөө сагай эрилтэдэ түгэс харюусама уужам һаруул лаборатори, таһалганууд сөөгүүр ябахада аятай зохид, оньһон техникын нюусые тайлбарилан ойлгуулжа байһан багшанаршье эрхим һайн бэлэдхэлтэй ха юм. Арадай ажахын олон янзын һалбарида хүдэлхэ эрхим бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэд эндэһээ гарана гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй.

Зарим тэды жэшээ дурдая. Наймадугаар түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ оройдоо гурбан янзын мэргэжэлэй инженернүүд институт дүүргэһэн юм. Тодорхойлон хэлэхэдэ, үдэр һурааашадай 97 хүн, үдэшэ ба заочноор һураашадай 75 хүн инженер мэргэжэлтэй болоһон. Тиихэдэ 1970 ондо арбан янзын мэргэжэлэй инженернүүд институт дүүргэжэ, ороной зүг бүхэндэ эльгээгдэһэн байна. Энэ хоёр баримтые жэшэхын аргагүй аабза. Сэхыень хэлэхэдэ, табан жэлэй хугасаада 2010 хүн инженерэй мэргэжэлтэй болоһон байна ха юм.

Манай республикада бурьялан хүгжэжэ байһан промышленностиин, тодорхойлон хэлэхэдэ, машина бүтээлгын, электротехническэ болон бусад һалбаринуудые мэргэжэлтэдээр түгэс хангахын тула институтда шэнэ мэргэжэлэй кафедранууд нээгдэһэн байна. Жэшээнь, машина бүтээлгын технологи, промышленна предприятинуудые электрын элшээр хангаха, теплогазоснабжени ба вентиляци болон бусад оролсоно. Мүн промышленна предприятинуудта хүдэлхэ инженер-механик, инженер-электрик, инженер-сантехник болон бусад мэргэжэлтэд манда бэлдэгдэнэ.

Студентнэрэй тоо олошороо гэжэ дээрэ дурдаа һэмди. Хэрбээ 1966 оной январиин нэгэнэй байдалаар үдэрынь 1207, үдэшэниинь 885, заочноор 1476 хүн һуралсадаг байгаа һаа, харин мүнөө бүхы дээрээ найма мянгаад хүн һуралсана. Одоо жэшэхын аргагүй аабза. Хэлэхэдэ бэлэн юм бэзэ. Зүгөөр эдэ бүгэдэ тиимэ ульгамханаар хэгдээгүй, нилээд ехэ бэрхэшээлнүүд дайралдаа. Эрхим бэлэдхэлтэй, техническэ дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые һургажа гаргахын тула нэн түрүүн һуралсалай шанар һайжаруулха, материальна баазаяа бэхижүүлхэ ушар гараа. Тэрэшэлэн эрхим һайн дээдэ мэргэжэлтэй багшанар олошороо, тиимэһээ үзэл сурталай болон хүмүүжүүлгын ажал хүдэлмэри эрид һайжараа.

Үнгэрһэн табан жэлэй хугасаада 5000 дүрбэлжэн метр талмайтай һуралсалай байшан баригдажа, ашаглалгада үгтөө. Энэ талаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет ходо туһалжа байдаг, саашадаашье туһалха аабза гэжэ найдагдана. Тиигэбэшье һуралсалай таһалганууд дуталдана.

Түгэс түхеэрэлгэтэй 30 шэнэ лаборатори, тусхай таһалганууд мүнөө бии. Хроматографическа лаборатори чехословацка, биохимиин лаборатори польско оньһон түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхай. Сэхыень хэлэхэдэ, бүхы лабораторинуудай совет болон гадаадын оронуудай шэнэ приборнуудаар хангагдаһан байха.

1966 ондо манай институтда тоо бодолгын лаборатори эмхидхэгдээ бэлэй. Мүнөө тэндэмнай «Наири-С», «Проминь» гэжэ электронно машина, мүн бусадшье түхеэрэлгэнүүд хүдэлнэ. Геофизическэ, геологическа экспедицинүүдтэ, «Бурятгражданпроект» институтда, «Гипронефтестрой» институдай филиалда тон хэрэгтэй программист болон операторнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ тус лаборатори нилээд туһалһан байха юм. Гадна һургуулиин үхибүүдые тоо бодолго хэхэ машинатай танилсуулха талаар хэмгүй туһатай юумэ хэнэ. Тиигэжэ Улаан-Үдын хоёрдохи һургуулиин үхибүүд ходо танилсажа байдаг. Тоо бодолго хэдэг машинын оньһые мэдэхэ мэргэжэлтэд маанадта яахын аргагүй хэрэгтэй гээшэ, тиихэдэ тиимэ машина жэлһээ жэлдэ олошорхо. Тиимэһээ үхибүүдые тэрээнтэй танилсуулжа, оньһото түхеэрэлгэнүүдэйнь нюусые тайлбарилан ойлгуулжа байхада аргагүй туһатай ха юм.

Буряадай барилгын управлени 1967 онһоо эхилээд институдаймнай һуралсалай байшан барижа байна. Тус байшан 12 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байха. Муунь гэхэдэ, барилгань дэн лэ унжагайрна. Энэ байшангай ашаглалгада үгтэхэдэ, институдаймнай материальна бааза нилээд бэхижэхэ ёһотой.

Техническэ дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, һургаха гээшэ нэн түрүүн багшанарһаа дулдыдана бшуу. Үнгэрһэн табан жэлэй хугасаада багшанарнай нилээд олошороо. Хэрбээ 1966 ондо 255 багшанар хүдэлдэг байгаа һаа, харин мүнөө табан зуугаад хүн багшална. Зуун хүниинь эрдэмэй кандидат, доцент болобо.

Эрхим һайн дээдэ мэргэжэлэй эрдэмтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ ректорат, партком ба местком ехэ анхарал хандуулна. Ленин багшын түрэһөөр зуун наһа гүйсэһэн жэлдэ 46 хүн аспирантурада һурахаа эльгээгдэһэн байха юм. Табан жэлэй туршада 159 хүн мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн, тэдэнэйнь 62 хүн кандидатска диссертаци бэшээ бэлэй. Өөрын доктортой болоһомнай һайшаалтай. 1970 оной октябрь һарада манай институтай биохимиин кафедрын багша Л. Л. Хунданова докторско диссертацияа эрхим һайнаар хамгаалаад, эрдэмэй доктор болоо һэн. Мүнөө жэлэй нэгэдэхи хахадта «баян ургаса» хуряагдахаар хараалагдана. Политэкономиин кафедрые даагша В. К. Дырхеев докторско диссертацияа хамгаалхаар бэлдэнхэй, тиихэдэ неорганическа химиин ба экономикын кафедрануудай доцентнүүд А. Ш. Алдарова Е. И. Арон хоёр диссертацияа бэшэжэ дүүргээд байна.

Эрдэмтэдэймнай ажал хүдэлмэриин шанар яһала һайжараа. Һайниинь гэхэдэ, манай институт дүүргэгшэдэй олонхинь эрдэмээ улам дээшэлүүлнэ, эрдэмэй кандидат болоһон байна, докторнуудшье болохые эрмэлзэнэ. Манай институт дүүргэһэн 20 хүн кандидатска диссертаци хамгааланхай, доктор болохоор оролдогшодшье бии. Жэшээнь научна талаар ректорэй орлогшын уялга дүүргэгшэ Э. В. Демин, мяханай технологиин кафедрые даагша А. А. Васильев, технологическа факультедэй декан Б. А. Балдаев, В. С. Думнов, В. В. Сперанский, К. Н. Богданова, Б. Тангаиов, В. Г. Ягодин, Ф. П. Алексеев, И. В. Брянская болон бусад эрдэмээ дээшэлүүлхые ехээр оролдоно.

Манай институт дүүргэһэн хүбүүд, басагадай олонхинь партийна, совет болон ажахын тон харюусалгатай тушаалда ябалсана.

Коммунизмын үргэн дэлисэтэйгээр байгуулагдажа байһан энэ үе сагта залуушуулые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала ха юм. Энэ талаар ниитын эрдэмэй кафедрануудай хэхэ юумэн яһала ехэ. Ажал хүдэлмэреэ уридшалан хэлсэжэ, лекци болон семинарай хэшээлнүүдэй теоретическэ талыень эрид һайжаруулха талаар хаһа сагтаа хэмжээн абатана. ... конференцинүүд саг ... гэгдэнэ. Марксизм-лени... сигуудай зохёолнуудые ... шүүлжэ, конспект хүүлэ... багшанар ходо студентнэр... аша туһатай зүбшэл ... байдаг. Тиигэжэ 1969—1... дай һуралсалай жэлдэ студ... га гаран реферат бэшэ... хим һайн рефераднууд... конференци дээрэ зүбшэ... Ленин багшын түрэһөөр ... найнь жэлдэ студентнэрэй ... хэл зүбшэн хэлсэгдэжэ, ... рынь студентнэрэй горо... ренци дээрэ зүбшэн ... зууршалагдаһан юм.

Гадна студентнэрые ... хүүлэжэ һургахые манай ... оролдоно. Үнгэрһэн таба... гасаада студентнэрэй ... рядууд дүрбэ миллион ша... гэй ажал хэһэн байна. Р... най олонхи колхоз болон ... малай байра, хүнүүдэй ... дентнэрэй хүсөөр бари... Гадна хэдэн арбаад кил... түмэр харгы электрик... зайн галай шэжэм утаһа ... алдартай. Студентнэрэйм... гын отрядууд Буряадай АСС... нистрнүүдэй Соведэй ... эй обкомой дамжуулгын ... жэл бүри абана.

Манай институдай ... КПСС-эй XXIV съездые ... гэс угтахые мүнөө эрид ш... нэ. Тиигэншьегүй яахаб ... хэблэлдэ гараһан Директ... проект совет арадые һалс... ма зориг бадаруулна, саа... ри ехэ амжалта туйлахыень ... Энэнь маанадта, багшана... хабаатай бшуу.

Д. ФРО...
Зүүн-Сибириин техно... институдай ...

ҺУРГУУЛИ—ШАБИНАР—ТҮРЭЛХИД

ТҮРЭЛХИ ХЭЛЭ ЗААЛГЫЕ ҺАЙЖАРУУЛХА

...БУРГАА ҺАНДАЛ ...ябаһан үхибүүд ...ураг — зөөлэн хэ... ...дашагүй баялигые һур... ...оройһон үдэрһөө хойшо ...дэг.

...дэй түрэлхи хэлэн дээ... ...юумые тон гүнзэгыгөөр ...бадаг шэнжэ тухай оро... ...ехэ багша К. Д. Ушин... ...абарние ходо һанажа яба... ...ажал хүдэлмэридэ ...хэрэглэдэг багшанар ...нэр хамагай түрүүндэ ...ые түрэл хэлэндэнь дур... ...үүжүүлхэ гэжэ гансал ...оролдодог бэшэ, харин ...гадуур һонирхолтой элдэб ...дэлмэри ябуулжа байдаг. ...рэнһөөнь оролдожо, һу... ...коммунис ёһоор хүмүү... ...һургаха хэрэгтэ хүсэ ша... ...рдэм бэлигээ гүйсэд зо... ...ябадаг багшанарай зарим ...маар. РСФСР-эй болон ...АССР-эй габьяата баг... ...Х. Д. Дамдинова, Н. А. Ту... ...Ц. Б. Бальжинимаева, ...нова, Б. Ш. Шойдоков, ...докова болон багшанар ...илун, С. Д. Сотнико... ...Ш. Цыдыпцыренова, Ц. Т. ...Р. Г. Дашиева, Д. Б. ...гэгшэдые онсо тэмдэг...

...статья дотороо тү... ...шанарай дүй дүршэл тухай ...бэшэхын аргагүй дээрэ... ...лхи хэлэ болон литерату... ...улинуудта заалгые сааша... ...йжаруулха асуудалаар һа... ...даа хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

...хэлэ болон литература, ...классһаа гадуур ябуулаг... ...дэлмэри мүнөөнэй эрилтэ... ...самаар һайжаруулха та... ...публикын Гэгээрэлэй ми... ...багшанарай мэргэжэл ...улхэ институт, Д. Банза... ...ровижэтэ багшанарай ин... ...буряад хэлэ ба литерату... ...федра бага бэшэ хүдэлмэри ...мүнөөшье ябуулжа бай... ...Хамагай түрүүндэ буряад ...нүүдые шэнэ программа ...шанар һайнтай номуудтай ...тула горитойхон хүдэл... ...ябуулагдана. Мүнөө нэгэдэхи, ...классууд шэнэ номуу...гана.

...алаи 1971-72 ондо гурба... ...дүрбэдэхи классууд шэнэ ...рлада оруулагдаха. Прог... ...үндэһөөр шэнэ но... ...хэблэгдэнхэй: ...класста үзэхэ «Буряад ...грамматика», авторнуу... ...эзэ, бэшэгэй эрдэмэй кан... ...Ц.-Ж. Ц. Цыдыпов: РСФСР-... ...ата багша Ц. Б. Бальжини... ...хоёр; «Буряад литература», ...рдынь Социалис Ажалай ...СССР-эй Уран зохёолшодой ...ой гэшүүн Ц. Н. Номтоев ...Мижидон хоёр.

...багшанарай дүй дүршэл ...эн үзэхэ, тэрэниие үргэнөөр ...лхэ зорилготойгоор һүү... ...түрэлхи хэлэнэй багша... ...аймагууд хоорондын семи... ...эргэгдэдэг болонхой. Тиимэ ...рнууд Яруунын аймагай ...ын, Түнхэнэй аймагай Тол... ...Баргажанай аймагай Барха... ...Эхирит-Булагатай аймагай Шэбэртын, ...нын аймагай Доодо-Ивал... ...гуулинуудта үнгэргэгдөө. ...рта теоретическэ, методи... ...туһаламжа хүргэхын тула ...үедэ «Буряад хэлэ болон ...урын багшанарай дүй дүр..., «Түрэлхи литератураар ...гадуур хүдэлмэри» гэһэн ...нүүд, «Табадахи класста ...литература зааһан дүй дүр... ...гэхэ мэтэ номхон хэблэг... ...дээ. Буряад литература заа... ...үшөө бэшэгдээгүйнь багшанарта мэдээжэ, ушар тиимэһээ хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат нүхэр **В. Б. Махатов** «Һургуулида үзэгдэхэ уран зохёолнууд тухай» гэжэ шэнжэлэл бэшэжэ дүүргээд, Буряадай номой хэблэлдэ тушаагаа. Ойрын жэлнүүдтэ шэнэ программаар хэрэглэгдэхэ «Диктантнуудай ба изложениин сборник», дидактическа материалнууд, грамматическа таблицанууд гэхэ мэтын харуулан ойлгуулха пособинууд шэнээр бэлдэгдэжэ, хэблэгдэхээр хараалагдана.

Олон жэлэй туршада республикын бүхы аймагуудаар ябагдаа, яһала олон багшанарай хүдэлмэритэй танилсагдаа гээшэ. Һургуулинуудаар ябаад харахада, иимэнүүд дутуу юумэнүүд үзэгдэнэ: нэгэдэхеэр, зарим багшанар хэшээлдээ муугаар, ёһо тэдыгээр бэлдэдэг, тиимэһээ хэшээлынь үхибүүдэй сэдьхэл зүрхэ, ухаан бодол хүдэлгэдэггүй. Ушар тиимэһээ һурагшад түрэлхи хэлэнэй хэшээлнүүдые тоохоёо болижо, һонёо буурашадаг. Иимэ ушарта хэн туһалжа шадахаб? Багшаһаа ондоо хэншье туһалжа шадахагүй бшуу.

Хоёрдохёор, һурагшадые түрэлхи хэлэндэнь дурлуулан һургалгада түрэлхи литератураар классһаа гадуур ябуулагдаха хүдэлмэри ехэ удха шанартай.

Гэбэшье энэ хүдэлмэри олохон һургуулинуудта оройдоо ябуулагданагүй, тэрээндэ анхарал табигданагүй. Жэшээнь, Зэдын, Хяагтын, Хурамхаанай аймагай буряад һургуулинуудта нэгэшье мүртэй түрэлхи хэлэ ба литературын кабинет үгы, тиимэһээ классһаа гадуур хүдэлмэри ябуулагданагүй. Захааминай Санагын дунда һургуули буряад томо һургуулинуудай нэгэн, тэндэ бүхы һурагшадынь түрэлхи хэлээ арбадахи класс хүрэтэр үзэдэг. Энэ һургуулида буряад хэлэнэй хэшээлнүүд аяар дүрбэн багшада хубаагданхай, тиимэһээ тэдэнэй бэе бэедээ найдаһаар байтарынь саг үнгэржэл байдаг, классһаа гадуур хүдэлмэри һууриһаа хүдэлдэггүй зандаа. Республика соо ябаад харахада, бэшэшье һургуулинуудта иимэ юумэн ушардаг. Жэшээнь, Түнхэнэй Тоорын дунда һургуулида гурбан багша буряад хэлэ заадаг, түрэлхи хэлэнэй тусхай багшын үгы дээрэһээ энэ һургуулида хэшээлһээ ондоо ямаршье хүдэлмэри ябуулагданагүй. Гэгээрэлэй министерство нигэжэ буряад хэлэнэй хэшээлнүүдые хэдэн багшанарай хоорондо хубаахагүй гэжэ хэды дахин һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдтэ дурадхаһан байгаа.

Гурбадахяар, һүүлэй үедэ зарим багшанар зохёон бэшэхэ бэлигтэй үхибүүдтэ онсо анхаралаа табижа, тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлжэ, урмашуулжа байдаг болонхой. Жэшээнь, иимэ хүдэлмэри Доодо-Ивалгын (багшань Ц. Б. Бальжинимаева), Толтойн (багшань С. Д. Сотникова), Хэрэнэй (багшань Н. А. Тулусоева) һургуулинуудта, интернат һургуулида (багшань Х. Д. Дамдинова) олон жэлэй туршада һонирхолтойгоор ябуулагдана. Теэд энэ шухала хүдэлмэридэ республикын бүхы һургуулинуудта анхарал багаар табигдана. Энээниие иимэ жэшээнүүд гэршэлнэ. Зохёон бэшэгшэ үхибүүдэй республиканска слёт үнгэргэгдэхэнь гэһэн саарһан буряад һургуулинуудта эльгээгдээ һэн. Теэд зарим аймагуудһаа нэгэшье шүлэг, рассказ гү, али найруулга мүнөө болотор ерээдүй. Тэдэнэй тоодо Яруунын, Хэжэнгын, Захааминай, Хяагтын, Сэлэнгын, Ахын аймагууд оролсоно.

Дүрбэдэхеэр, мүнөө сагта эрдэм ухаанай айхабтар түргэнөөр хүгжэжэ байһан үедэ һургуулида хэшээл үнгэргэхэдөө, элдэб янзын техникэ (магнитофон, кино, эпидиаскоп, проигрыватель) хэрэглэхэ тон шухала.

Буряад хэлэ ба литературын хэшээлдэ техникэ тон багаар хэрэглэгдэнэ гэжэ сэхэ руунь хэлэхэ хэрэгтэй. Ямар шалтагаанһааб? Али тиимэ аппарадууд хомор юм гү? Үгы ааб даа, республикын олонхи (тэдэнэй тоодо бүхы дунда) һургуулинуудта һуралсалай элдэб техническэ аппарадууд бии гээшэ. Теэд юундэ хэрэглэгдэнэгүйб? Багшанар өөһэдөө хэрэглэнэгүй ха юм.

Табадахяар, зарим һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд буряад хэлэнэй хэшээлдэ ородоггүй, багшын хүдэлмэри шалгадаггүй, тэрээндэ ямаршье туһаламжа үзүүлдэггүй гээшэ. Тиимэһээ зарим багшанар хэшээлээ арай шамай үнгэргэбэл, ондоо юумэ хэхэеэ болишодог зантай. Үшөө тиихэдэ зарим аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таһаг буряад хэлэ заалгада анхаралаа багаар табидаг. Жэшээнь, Яруунын, Улаан-Үдын, Түнхэнэй аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таһагууд буряад хэлэ ба литература заалгые шалгаха инспекторгүй байһаар.

Түрэлхи хэлэндээ дурлуулха эгээл үнэн арга — уран зохёол.

Хүүгэдэй литературын алтан жасада ороһон зохёолнууд олон. Һүүлэй үедэ Буряадай номой хэблэл шэнэ номуудые яһала олоор гаргадаг болонхой. Теэд манай үхибүүдтэ энэнь хүрэнэ гү? Үгы, дутагмаг байһаар! Үхибүүдтэ ехээр дурлагдаһан уран зохёолнууд балайшье дахин хэблэгдэнэгүй гэхээр. Үхибүүд буряад үльгэр, онтохонуудта үлэмжэ дуратай бшуу. Теэд арадай аман зохёолнууд мүнөө хаанашье үгы ха юм. Бабаасан Абидуевай, Аполлон Шадаевай, Аполлон Тороевой, Сороковиков-Магайн, Хоца Намсараевай үхибүүдтэ зорюулһан зохёолнууд һүүлэй үедэ хэблэгдэнэгүй. Үхибүүдтэ зорюулагдаһан дуунууд ба хүгжэм тон хомор, манай композиторнууд энэ шухала асуудалда анхаралаа оройдоо табинагүй гэхэдэ буруу болохогүй. Энэ асуудалые Гэгээрэлэй болон Культурын министерствэнүүд, Уран зохёолшодой холбоон, Буряадай номой хэблэл хамтаржа хэлсэбэлынь тон һайн байгаа.

Дутуу дундануудые тоолохо болоо һаа, үшөөшье олдохо хэбэртэй, теэд энэдэ дурдагдаагүй юумэнүүд тухай мүнөө нээгдэһэн ород, буряад хэлэ ба литературын багшанарай научно-практическа конференци дээрэ үргэн хөөрэлдөөн болохо гээд найдалтай.

Д. ОШОРОВ,
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министерствын инспектор.

Арадай гэгээрэл ба социалис соёл культурын саашанхи бүхы талын хүгжэлтэ хангаха. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие улам бүри һайжаруулха.

(КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проектһээ).

БАРХАН, БАРХАН ГЭЛСЭНЭЛТА...

Хурамхаанай аймагай Бархан дунда һургуулиин буряад хэлэ, литературын багша Долгор Будаевна Ринчинова ород ба буряад хэлэ, литературын асуудалаар зарлагдаһан научна практическа конференциин делегат боложо ерээ. Долгор Будаевна хүүгэдые түрэлхи хэлэндэнь, жэнхэни буряад литературадань дурлуулха талаар ехэ юумэ хэдэг: хэшээл бүхэндөө ханалгатайгаар бэлдэжэ, һонирхолтойгоор үнгэргэхэһөө гадна, классһаа гадуур хүдэлмэри ябуулдаг. Барханай һургуулида литературна нэгэдэл хүдэлдэг болоһоор үнинэй. Үхибүүдэй бэшэһэн найруулганууд, шүлэгүүд «Бархан уула» гэжэ гар бэшэмэл журналда толилогдодог. Тэрээнһээ гадна Д. Б. Ринчинова һургуулидаа драмкружок эмхидхэжэ, хүүгэдтээ элдэб зүжэгүүдые бэлдүүлжэ табидаг.

Багша өөрөөшье Барханай арадай театрай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байна.

Хурамхаанай аймагай һургуулинуудай буряад хэлэнэй багшанарай методическа нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшөөр олон жэлдэ хүдэлжэ, дүршэлтэй методист болонхой.

Д. ШОЙДОКОВ,
багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай методист.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: багша Д. Б. Ринчинова.

ҮХИБҮҮД ГУУРҺАНАЙ ЭДИ ТУРШАГ!

Зарим үхибүүд һургуулида һуража байхадаа, уран зохёол (рассказ, шүлэг, онтохо г. м.) бэшээд туршадаг гэжэ мэдэнэбди. Зүгөөр тэрэ эрмэлзэлыень дэмжэхэ аха нүхэр хэрэгтэй. Буряад хэлэ, литература заадаг багшанар лэ хүүгэдэй тиимэ нүхэр болохо ёһотой. Би тус статья соогоо яажа рассказ бэшүүлжэ һургахаб гэжэ өөрынгөө багахан дүршэл тухай хөөрэхэ гээ һэм.

«Рассказ соо машина соохидол, нэгэшье үлүү шүрэб, илангаяа үлүү частьнууд байха ёһогүй»,— гэжэ А. М. Горький һургаһан байдаг. Рассказ хадаа үсөөн үйлэтэй, хабаадаха үсөөн нюуртай, багахан эпическэ зохёол мүн гэжэ мэдэнэбди. Тиимэһээ хүүгэдые имагтал эдэ эрилтэнүүдые баримталуулжа һургаха шухала. Рассказай тодорхойлго ойлгуулһан бэеэрээ, кинодо, театрта, музейдэ гү, али бусад газарта ошоһон тухайдаа бэшүүлээ һаамнай, тэрэнь юрын найруулга болошохо бшуу. Рассказ өөрын байгуулгатай гэхэ гү, али зангилаа (эхилэлгэ), үйлын хүгжэлтын дээдэ шата, дүүргэлтэ гэһэн хубинуудһаа бүридэдэг.

Һурагшад рассказ бэшэжэ һурахын тула тэрэнэй байгуулалтын хубинуудай үүргэнүүдые һайн мэдэжэ абаха ёһотой. Мүн рассказай удха, темэ гэхэ мэтын зүйлнүүдтэ үхибүүдэй анхарал хандуулха шухала.

Һурагшад мэдээжэ зохёолшодой рассказуудые хэшээлдээ үзэхэдөө, олон юумэ ойлгожо абадаг. Жэшээнь, Х. Намсараевай «Тахуунай», «Ноёной хүбүүн», «Олзуурхуу Ондорёон», «Санхюудай», Ц. Дамдинжаповай «Юрын буряад эхэ», Ж. Тумуновай «Талын бүргэд», Ц. Доной «Шуһата хюдалга», Ч. Цыдендамбаевай «Үлгын дуун» болон бэшэшье рассказуудые шудалхадаа, тэдэнэй байгуулгые ойлгодог.

Теэд эдэ бүгэдые имагтал хэшээлдээ ойлгуулха гээшэ тон хүндэ. Ушар тиимэһээ нэмэлтэ хэшээлнүүд гэхэ гү, али классһаа гадуур хүдэлмэри эмхидхэхэш. Программаар үгтэһэн сагаа хэрэглэн, теори шудалнабди, харин нэмэлтэ хэшээлнүүдтэ рассказуудые зохёожо һурадаг байнабди.

Уран зохёол бэшэхэ дуратайшуул нэмэлтэ хэшээлдэ суглархадаа, рассказ бэшэхэ даабари абажа, халуудатараа оролдодог. Теэд түрүүшээр тэдэнэй олонхинь бэшэжэ бирадаггүй гэхэ гү, али зохёоһон рассказынь ямаршье үйлэгүй, сюжедгүй, юрын лэ хөөрөөн болошодог.

Нёдондо би 6-дахи «А» класста «Ой соо болоһон ушар» гэһэн темэдэ рассказ бэшэхэ даабари үгэһэн байгааб. Олонхинь өөртэйнь тохёолдоһон энеэдэтэй ушарнуудые тоолобо. Һүүлдэнь тэдэнээ уншахадаа, үхибүүд бэе бэеынгээ алдуунуудые ололсохо аргатай байгаа.

Тиихэдэ дундуур классай үхибүүд рассказай бүхы түхэлые ойлгожо үшөө бирадаггүй. Гэбэшье онсо, жэгтэй юумэн лэ тэдэнэй сэдьхэлые хүдэлгэдэг. Тэрээнһээ гадна, энеэдэтэй, шогтой ёгтой юумэнүүдтэ дуратай байдаг ха юм.

Хэшээлһээ хэшээлдэ тэдэнэй ойлгосо үргэдэжэ, шадабаринь мүлирхэ. Зохёохо юумэнэй темэшье орёо болодог. «Һанаанһаа абажа» зохёоһон рассказууд гол һуури эзэлхэ. Тиихэдээ өөһэдынь ажабайдалай ямар нэгэ ушарай үндэһэн дээрэ рассказ бэшүүлжэ һургахада болохо. Хэрбээ һурагшын хараһан гү, али хүнһөө дуулаһан юумэеэ бэшээд, өөрынгөө тухайлһаниие нэмэхэдэнь рассказ болодог.

5—6-дахи классуудай һурагшад эхэнхидээ һажаажа бэшэхэеэ һанадаг. Иимэ ушарта эдир авторай бэшэһэн юумэндэ тон наринаар хандажа, ушар удхыень заажа үгэхэ хэрэгтэй гэжэ һанагшаб.

Х. Намсараевай «Үри нэхэбэри» гэжэ рассказ 5-хи классай һурагшадай сэдьхэл хүдэлгэдэг. Тус рассказтай ба уран зохёолшын намтартай танилсалгада оройдоол 4 час үгтэдэг. Энэнь тон бага.

Тиимэһээ имагтал кружогойнгоол хэшээлдэ рассказ гэжэ юун гээшэб гэжэ ойлгуулнабди. Үхибүүд рассказ гээшэмнай тон хүшэр жанр мүн гэжэ ойлгожо абадаг. «Үри нэхэбэри» гэһэн рассказ үзэхэдөө, тэрэ яахадаа иигэжэ нэрлэгдээб гэжэ тайлбарилуулдаг байгааб. Тиихэдээ идейнэ удхыень һайса ойлгуулха шухала. Һүүлдэнь элдэб асуудал табижа, геройнуудайнь образууд хэр зураглагдааб гэжэ тодорхойлдогбди.

Юрэдөө, үхибүүдэй уран бэлиг, хэлэ хүгжөөлгэдэ гү, али гоё һайханиие ойлгодог шадабаритай болгон хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ литературна туршалгануудые хүүлэхэдэ, тон ехэ удха шанартай гэжэ мэдээжэ ха юм даа. Харин тэрэмнай коммунис хүмүүжүүлгын таһаршагүй хуби мүн.

С. СОТНИКОВА,
Түнхэнэй аймагай Толтойн дунда һургуулиин буряад хэлэнэй багша.

САГАЙ ЭРИЛТЭТЭЙ ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОН

Һуралсалай гурбадахи четверть дүүрэбэ гээшэ. Гурбадахи четверть һуралсалай бүхэли жэл соо тон шухалань гэжэ тоологдодог гээшэ ааб даа. Тиимэһээ ямаршье предмет заажа байһан багша энэл хугасаа соо шабинартаа ехэ юумэ ойлгуулха, муушаг һурадагуудтай ехээр хүдэлхэ гэжэ оролдодог ха юм.

Гэхэ зуура олонхи предмедүүд шэнэ программын ёһоор заагдана. Илангаяа ород хэлээр шэнэ юумэн олон.

Жэшээнь, Улаан-Үдын 38-дахи һургуулиин багша Т. Ф. Нифидова энээнһээ урагша олохон дахин дүрбэдэхи класста зааһаншье, дүүргүүлһэншье хүн. Харин мүнөө тэрэнэй һургажа байһан 4-дэхи «А», «Б» классуудта шэнэ программаар ород хэлэн заагдана. Урда жэлнүүдэйнь 4-дэхи классууд эхин шатын гэжэ тоологдодог байһан хадань, мүнөө жэлдэ багшада одоол «шэнэ загуун татажа» байһандал хүшэрхэн хүдэлмэри тудаа гээшэ гэе.

Үнэхөөрөөшье, хэн нэгэнэй дүршэлдэ түшэглэхэ аргагүй, хамаг юумые хуу өөрөө хэхэ ёһотойш. Гэбэшье анханһаа хойшо шэнэ юумэ бэдэржэ, үүсхэл гарган хүдэлдэг хүн эндэшье бүхы класстаа, мүн һурагша бүхэнэй ухаан шадабарида «түлхюур тааруулха» гэжэ түрүүшын үдэрһөө оролдоо юм. Тиихэдээ үхибүүн бүхэнэй шадабариие, ухаан бодолойнь арга боломжые тон наринаар хэрэглэн, хэшээл бүхэндөө шабинарта ехэ юумэ ойлгуулжа шададаг байгаа.

Хураангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэл шудалуулхадаа, Таисия Федоровна хуушан гуримай ёһоор дэлгэрэнгыгээр хөөрөөд ойлгуулха гэжэ туршаагүй. Багша шабинараа өөһэдыень хүдэлгэжэ, ухаан бодолыень гүйлгэжэ, өөһэдтэнь тобшолол хүүлээ. Хэдэн олон жэшээнүүдые шэнжэлүүлээд, тон һонороор асуудал табихадань, үхибүүд дуратайгаар ухаагаа гүйлгэжэ, яһала бэрхээр мэдүүлэлэй янзые тодорхойлдог байгаа. Тиихэдээ үхибүүд мэдүүлэлэй нэрлүүлэгшэдэ, хэлэгшэдэ бэлэхэнээр асуудал табижа һураа юм. Тиихэ зуураа урда жэлнүүдтэ ород хэлэ шудалхадаа, үхибүүд мэдүүлэл тухай юрэнхы ойлгосо абаһан, наада захань нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо зурлаа ямар ушарта табигдадаг бэ гэхэ мэтын ойлгосо абаһан байгаа. Т. Ф. Нифидова хүүгэдэй тэрэ ойлгосые хэрэглэн, тэрэниие бүри гүнзэгырүүлэн дабтуулаа гээшэ.

Шэнэ темые һурагшадай ухаанда бэхижүүлхын тула багша элдэб упражнени хүүлэбэ, карточкануудые хэрэглэбэ. Һүүлдэнь дэлгэрэнгы мэдүүлэлые хураангы болгохо гэһэн даабари үгтөө. Шабинар тэрэ даабариие яһала һайнаар дүүргээ юм.

Тэрэнэй удаа багшын харуулһан зурагуудай үндэһөөр үхибүүд мэдүүлэлнүүдые зохёожо, тэдэнээ дэлгэрэнгы болгохо зуураа, гэшүүдтэнь асуудал табижа һураа.

Хэшээлэйнгээ дүн гаргаха зуураа, үхибүүд мүнөө юу дабтаһанаа, дэлгэрэнгы ба хураангы гэжэ ямар мэдүүлэлые нэрлэнэбибди гэжэ тоб байса хэлээд үгөө һэн. Тэрэ хэшээлэй үедэ классай хахадһаа олонхинь һайн сэгнэлтэ абаа.

Юрэдөө 45 минута соо багшашье, үхибүүдшье ехэ юумэ хэжэ үрдеэ. Эгээл шухалань гэхэдэ, үхибүүд хэшээлдээ тон дуратайгаар, һонирхолтойгоор хүдэлхэ юм. «Задархай» мэдүүлэлые дахин «бүрилдүүлхэдээшье», синтаксическа шэнжэлэл хээд, сэглэлтын тэмдэгүүдые табихадаашье, үхибүүд һоһонирхолтойгоор хүдэлнэ.

Таисия Федоровнагай нэгэшье хэшээлдэ ороһон хүн үе сагайнгаа эрилтэтэй үгэеэ ойлголсон хүдэлдэг багша гэжэ абаһаар ойлгохол даа. Үнэхөөрөөшье, сагнай ондоо, үхибүүдшье һүбэлгэн болоо. Теэд үхибүүдэй һүбэлгэн һонор ухаае хүгжүүлэн һургаха гээшэ үе сагаймнай эрилтэ. Тэрээн тухай КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проект дотор тодоор хэлээтэй бшуу.

Д. АТУТОВА,
багша, СССР-эй журналистнуудай холбооной гэшүүн.

ДУРА ХҮСЭЛ ХЭН ТҮРҮҮЛХЭБ?

Жэл бүри хэдэн зуугаад хүбүүд, басагад дунда һургуули дүүргэжэ, ямар мэргэжэл шэлэхэб гэһэн асуудалда харюусаха баатай болодог. Наһанайнгаа мэргэжэл зүбөөр шэлээл һаа, гэнтэ сэдьхэлыеш тамалһан асуудалда зүб харюу үгэхэш. Үгыл һаа...

Жэл бүри хэдэн зуугаад хүбүүд, басагад эрдэм бэлигэй далай соогуур тамаржа, арха-барха шулуутай байса эрье өөдэнь абиржа, аяар тэрэ оройдонь яларһан одондо хүрэхэ һанаатай, дээдэ һургуулида орохоёо эрмэлзэдэг, шалгалта баридаг, шадаһаниинь ородог, шадаагүйнь мухаридаг.

Тиигэжэ жэл бүри хэдэн зуугаад хүбүүд, басагад дээдэ һургуулиин студент гэһэн нэрэ зэргэтэй боложо, «эрдэмэй хатууе химэлжэ» эхилдэг. Теэд дээдэ һургуулида ороһон хүн бүхэн тон лэ өөрынгөө оюун бэлигээ эрилтээр ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэдэг гээ һаа, эндүүтэй гэжэ һанахаар. Юуб гэхэдэ, имагтал дээдэ эрдэмтэй болобо гэжэ үнэмшэлһэн диплом абахые эрмэлзэдэгүүд үсөөн бэшэ гэлсэдэгбди.

Үнэхөөрөөшье, багшын мэргэжэл абаад үзэе. Хүдөөгэй, городойшье һургуулинуудта хүүгэдтэй үгэеэ ойлголсожо шададаггүй, мэдэхэшье юумэниинь ээлтэй — тиимэ багшанар хаа-яа ушардаг даа. «Өөһэдыгөөшье, хүүгэдыешье зобоогоошод» гэжэ тиимэ багшанар тухай зон хэлсэдэг. Теэд бидэ тиимэ багша тухай фельетон бэшэхэеэ байна бэшэбди.

Багшые бэлдэдэг, тодорхойлон хэлэхэдэ, һургуулида хэлэ заадаг хүнүүдые бэлдэхэ тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй гэжэ һанагдана. Ямаршье һургуулиие абажа үзөө һаа, алибаа предмедтэ оотой, тэрээндэ үлүүсэ дурладаг шабинар байдаг аабза. Жэшээнь, Нина Баторовнагай ород хэлэ заадаг класста дүшэн хүнһөө сохом гурбаниинь тэрэнэй предмедтэ үлүүсэ дурладаг, грамматикын дүрим тоб байса мэдэдэг, Евгений Онегиниие гү, али Татьяна Ларинае зүүдэндээ хаража хонодог һурагшад заатагүй байха. Тиихэдэнь Лариса Бадмаевнагай буряад хэлэ заадаг класста түрэл хэлэндээ ёһотойгоор дурладаг, арадай аман үгын зүйлнүүдые дуратайгаар суглуулдаг, буряад литератураар һонирходог шабинар заатагүй байхал даа. Эгээл тиимэ хүнүүдтэ багша горитой анхарал хандуулдаг, тэдэнтэй хөөрэлдэдэг, бэшэндэ орходоо, хүсэндэнь тааруулжа ехэ даабари үгэдэг байха ёһотой һэн гэжэ һанагдана. Жэшээнь, Хэжэнгын дунда, Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат, Түнхэнэй аймагай Хэрэнэй дунда, Агын, Һүдэнтын дунда һургуулинуудһаа, ондоогоор хэлэхэдэ, бэрхэ багшанарай буряад хэлэ заадаг һургуулинуудһаа бэлэдхэл һайнтай, түрэл хэлэндээ дуратай залуушуул Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтда ерэжэ ородог гэлсэгшэ.

Гэхэ зуура, бидэнэй тэндэ һуража байха үедэ элдэбын бэлэдхэлтэй нүхэд бии һэн. Пединститудай буряад таһагта үргэн шэглэлтэй мэргэжэлтэ (ород хэлэ ба литературын, буряад хэлэ ба литературын) багшанарые бэлдэдэг гэжэ мэдээжэ. Теэд алишье хэлэеэ һайн мэдэхэгүй гү, үгышье һаа, нэгэн гэбэл буряад, үгы гэбэл ород хэлэеэ мэдэхэшүү студентнэр һурадаг һэн. Хоёр хэлэндээ тэгшэ зон үсөөншэг байдаг бэлэй. Зүгөөр али нэгэ хэлэеэ һайн мэдэдэгынь оройдоо юушье бирахагүй хүнһөө дээрэ юм ааб даа.

Залуушуулай дура хүсэл, арадай ажахыда мэргэжэл һайнтай кадрнуудай хэр зэргэ хэрэгтэйе хараада абалсан, һурагшадай мэргэжэл шэлэхэ хэрэгтэ туһалха талаар хүдэлмэри шангадхаха тухай КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй проект соо сэхэ заагдана. Эгээл энээн дээрэһээ бодомжолоод үзэхэдэ, арадай гэгээрэлдэ мэргэжэл һайнтай багшанар, тэрэ тоодо хэлэ ба литература зааха багшанар хэрэгтэй гэжэ дабталташьегүй. Хэлэнүүдтэ үлүүсэ дуратай шабинарай биил һаа, тэдэнэй һонирхолые улам үргэдхэн хүмүүжүүлжэ, ород гү, али буряад хэлэ зааха мэргэжэл шэлэхэ хүсэл түрүүлжэ, хожомоо тэдэнэйнгээ зориһон зорилгодоо хүрөөд, һайнаар хүдэлжэ ябахыень хараал һаа, анханайнь багшын сэдьхэл баяр омогорхолоор халиха бэшэ аал?

Нээрээшье шабинарайнгаа ямар юумэндэ дүйтэй байһые багшанарһаа ондоо хэн һайнаар мэдэлтэйб даа!

Ц. ДОНДОГОЙ.

НОЁХОНОЙ ҺУРГУУЛИИН БИБЛИОТЕКЭ

...аймагай Ноёхоной ...һургуулиин библиотекэ һу... ...сүлөөтэй сагаа үнгэр..., гоё һайханай нюуса руу ...дог» түбынь болонхой. ...15.500 ном хадагалагдана. ...сангай газар, уншалтын ...тон гуримтай.

...йд гээд лэ тэндэ номой вы... ...эмхидхэгдэдэг, гоёор бэ... ...дурадхалнууд үлгэгдэ... «Ленин ба революци», «Агуу... ...эгээл дүтын, юрын хүн», «Ленин ба үхибүүд», «Суута хүнүүдэй ажабайдал» гэһэн стенднүүд хүүгэдэй анхарал татана. «Һайнаар ном уншадаг хүнэй заншал», «Ном юун гэжэ гүйнаб?» гэһэн дурадхалнууд номые хүндэлхэ хэрэгтэй гэжэ багашуулые һургадаг.

Эмхидхэлэй хэмжээ ябуулганууднаа, хүүгэдые ном уншуулжа һургахаһаа эхилээд, библиотекын хүдэлмэриин түсэб угаа ехэ. Эдэ бүхы хэрэгые библиотекарь Ольга Содномовна Амоголонова хүтэлбэрилдэг.

Ямар нэгэн асуудалаар хүүгэдэйшье, багшанарайшье библиотекэдэ хандахада, тэдэнэй гуйлта заатагүй дүүргэгдэдэг. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, һургуулиин библиотекарь хүүгэдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ багшанарай эгээл дүтын туһалагша байһанаа ойлгодог.

Ш. ДАМБАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бибилотекарь О. С. Амоголонова үхибүүдтэ ном үгэжэ байна.

300 ГАРАН ХҮН СУГЛАРБА

Һургуулинуудта ород ба буряад хэлэ, литература заалгые улам бүри һайжаруулха тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхээр зарлагдаһан багшанарай научно-практическа республиканска конференцидэ зорюулһан хуудаһыемнай уншабат. Тэрэ конференци мүнөөдэр Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй конференц-зал соо үглөөнэй 10 сагта эхилхэ юм.

Хото, хүдөөгэй һургуулинуудһаа делегат боложо ерэһэн багшанар, уригдаһан айлшад—хамтадаа 300 гаран хүн сугларжа, мүнөө сагай эрилтын ёһоор ород, буряад хэлэнүүдые заалгые эрид һайжаруулха тухай научно-методическа асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ, дүршэлөө андалдан хөөрэлдэхэ юм. Конференци 3 үдэр соо үргэлжэлхэ. Түрүүшын үдэр нии... элидхэлнүүдые шагнаад, хоёрдохи үдэрынь 4 секци болон хубаржа, хү... дэлмэрээ үргэлжэлүүлхэ. Удаань һургуулинуудаар ябажа, конференциин дүн гаргагдаха болоно.

КПСС-эй БЭЕЛҮҮЛҺЭН ГАДААДЫН ПОЛИТИЧЕСКЭ АЖАЛ ЯБУУЛГЫН ГОЛ АСУУДАЛНУУД

Академик Владимир ХВОСТОВ

КОММУНИС ПАРТИ, Совет правительство КПСС-эй XXIII ба XXIV съезднүүдэй хоорондохи үе соо коммунизм байгуулгын бүхы һалбаринуудта, тэрэ тоодо гадаадын политическэ ажал ябуулгаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэһэн байна. «СССР дотор коммунис общество байгуулхын, социализмын дэлхэйн байгуулалта хүгжөөхын тулада амгалан тайбан эрхэ байдал хангаха» гэжэ КПСС-эй программа дотор бэшэгдэнхэй. Теэд хоёр съездын хоорондо партиин бэелүүлһэн гадаадын политическэ ажал ябуулгань имагтал тэрэ гол зорилгодо шэглүүлэгдэнхэй байба.

Дэлхэйн политикын шухала асуудалнуудые арадуудай аша туһада шиидхэлгэдэ, бүгэдэ ниитын эб найрамдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлгэдэ зорюулан, XXIII съездын программые манай партиин али зэргын эршэмтэйгээр бэелүүлһэниинь мүнөө, КПСС-эй XXIV съездын урда тээ тон элеэр харагдажа байна.

Бата бэхи эб найрамдалые совет арадта парти, правительствын олгожо үгэһэн гол баримтые хамагай түрүүн тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр нэгэшье удаа дайлалдаагүй гансахан агууехэ орон гэхэдэ,—манай Советскэ Союз болоно.

КПСС-эй сэсэн мэргэн политикаар тогтоогдоһон Совет ороной амгалан тайбан байдалынь империалис гүрэнүүдэй байдалһаа тад ондоо. США, жэшээлхэдэ, 1945 оной һүүлээр Корейдэ эсэргүү империалис дай, Доминиканска республикада, Гватемалада, Кубада болон бусадта эсэргүү бага хэмжээнэй зэбсэгтэ интервенци хэһэн байха юм. Индохитадта мүнөөшье дайн сэрэг США хэжэ байна.

Уласхоорондын тон шанга оршон байдалда эб найрамдал сахижа шадаа гээшэбди. Эб найрамдал сахихын тулада гансал оролдолго хэшээл, гансал шадамар бэрхэ гадаадын политика хэрэгтэй бэшэ.

Советскэ Союзай экономическа ба политическэ хүсэ шадалынь, ажахын ба соёлой байгуулалтада туйлаһан угаа ехэ амжалтань эб найрамдал сахин хамгаалхада, СССР-эй болон социалис бүхы оронуудай уласхоорондын байдал улам бэхижүүлгэдэ туһалһан байна.

КПСС-эй хоёр съездын хоорондохи үе соо социалис оронуудай хани барисаан улам үргэдэбэ, политическэ, экономическа ба научно-техническэ харилсаа холбооной шэнэнүүд түхэл маяг, шэнэ арга оньһон бии болобо. Варшавска договорой эмхи эб найрамдал сахин хамгаалха хүсэтэ зэмсэг болобо.

Советскэ Союзай, социализмын аха дүү оронуудай хүтэлбэрилэгшэд ходо уулзажа, хараа бодолоо зүбшэн хэлсэжэ, шиидхэбэри гаргадаг. Тэрэ заншалынь улам бүри дэлгэржэ байнхай. Партийно-правительственна делегацинууд, хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшад бэе бэедээ ошожо, уулзан хөөрэлдэдэг, Варшавска договорой Политическэ консультативна комитедэй, мүн олон гүрэнүүдэйшье хабаадалгатай суглаан, зүблөөнүүдые үнгэргэдэг.

Политическэ консультативна комитедэй заседани XXIII съездын һүүлээр, 1966 оной июльдэ Бухарестдэ болож, Европодохи эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ тухай Деклараци гаргаһан байгаа. 1967 оной апрельдэ Европын оронуудай коммунис ба хүдэлмэришэдэй партинуудай Карлова-Варын мэдүүлгэ дотор, хожомынь — Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүдэй Европын бүхы оронуудта хандаһан Будапештын хандалга дотор Бухарестын Деклараци соохи хараа бодол саашадаа үргэлжэлүүлэгдэһэн байха юм. Европын гүрэнүүдэй аюулгүй байдалые хангахын, тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоо хүгжөөхын тулада Европын гүрэнүүдэй зүблөө зарлахын түлөө тэмсэлэй эхиниинь дээрэ дурсагдагша документнүүд боложо үгөө һэн. Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд оло дахин уулзахадаа, Индохитадта хэгдэжэ байгаа американ эзэрхэг түримхэй дайе нэгэн һаналаар буруушаажа, үнэн зүйтэй, бата тэмсэлдэнь вьетнам арадта туһаламжа үзүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоһон байна. Американ эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү вьетнам арадай тэмсэлдэ саашаданъ туһаламжа үзүүлхэ хэмжээнүүд Политическэ консультативна комитедэй заседанинууд дээрэ хараалагдаад, «Вьетнамдахи американ эзэрхэг дайнай үргэдхэгдэһэнэй уршагаар эб найрамдалда тохёолдоһон аюул тухай деклараци» абтаһан байгаа. Советскэ Союзһаа, бусадшье социалис оронуудһаа саг үргэлжын туһаламжа аха дүү вьетнам арад ходо абажа байдаг.

Социалис эбтэ бүлын хэдэ хэдэн оронуудтай хани барисаан, харилсаа холбоон, сэрэгэй туһаламжа тухай шэнэ договорнуудые баталһан ушар хоёр съездын хоорондохи совет гадаадын политикын ехэшэг амжалта болоно.

Азиин социалис оронуудтай — гансашье ДРВ-тэй бэшэ, мүн МНР-тэй, КНДР-тэй манай харилсаа холбоон ашатай үрэтэйгөөр энэ үе соо хүгжэбэ.

XXIII съездын һүүлээр гүрэнэйнгөө аюулгүй байдал, аша туһые эрид шангаар хамгаалха зуураа, Хитадай Арадай Республикатай арсалдаагаа эбэй ёһоор шиидхэжэ, зохид һайн харилсаа тогтоохо гэжэ Советскэ Союз оролдоһон байна. СССР ба КНР-эй хоорондохи шухала асуудалнуудаар Пекиндэ мүнөө хэгдэжэ байгаа хөөрэлдөөнэй «удааншье ябажа байгаа һаань, этигэл найдабаряа алданагүйбди» гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев хэлээ һэн.

Хорото муухай ябуулгаяа империалистнууд мүнөө үедэ улам эдэбхитэй болгобо. Тэрэнь Чехословакида эсэргүүгээр империализмын хэһэн хорото ябуулга дээрэһээ илангаяа тодоор харагдана.

Аха дүү бусад оронуудтай хамта манай гүрэнэй сэрэгүүдээ Чехословакида 1968 оной зун оруулһаниинь тон зүб шиидхэбэри байжа, капитализмын тэхэрин бусаха аюулһаа Чехословакиин ажалшадые аршалхын саада тээ, хархисуудай хорото ябуулгаһаа социализмые хамгаалхын тулада тон шанга хэмжээ социалис оронууд абаха гэжэ империалистнуудта тэрээгээрээ харуулһан байна.

Социалис оронуудай хани барисаан мүн экономическа талаараа улам ехээр бэхижэбэ. СЭВ-эй ажал ябуулгадашье ехэ амжалта туйлагдаһан байгаа. СЭВ-эй гэшүүд оронуудай промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1950 онтой сасуулхада, 1969 ондо—6,2 дахин, харин индустриальна талаараа хүгжэнги капиталис оронуудта — оройдоо 2,7 дахин ехэ болоһон байна. Мүнөө үедэ дэлхэйн промышленна үйлэдбэри соо СЭВ-эй хамаатай оронуудай хубинь 1950 оной 18 процентһээ гурбанай нэгэ хуби хүрэтэрөө ехэ болобо.

Социалис интеграциин булюу байдалые бүрин һайнаар, дүүрэнээр ашаглаха ябадалда Советскэ Союзай, социализмын аха дүү бусад оронуудай оролдолго хэшээлынь мүнөө үедэ зорюулагданхай.

1971—1975 онуудай табан жэлэй түсэбүүдые социалис оронуудай хоорондо тааруулан зохёохо ажал мүнөө үедэ амжалтатайгаар дүүргэгдэнхэй.

Арадай ажахын түсэбүүдые социалис оронуудай хоорондо тааруулан зохёолго ажалые социалис ёһоор хубаарилгын, СЭВ-тэ хабаадагша оронуудай экономическа харилсаа холбоо тогтоолгын гол арга болобо. Энергетикэ, машина бүтээлгэ, радиотехникэ ба электронико, хара металлурги, химическэ индустрида, амгалан зорилгоор атомна хүсэ ашаглаха хэрэгтэ, түмэр замай транспортда үйлэдбэрие тусхай мэргэжэлтэйгээр, хамжаанай гуримаар эрхилхэ ябадал илангаяа үргэнөөр бэелүүлэгдэнэ. Тэрэнэй хажуугаар кредитно-финансова ажалда, мүн эрдэм-техникын хүгжэлтэдэ, техническэ туһаламжа бэе бэедээ үзүүлхэ хэрэгтэ харилсаа холбоон нилээд үргэдэбэ.

Варшавска договорто хабаадагша оронуудай сэрэгэй харилсаа холбоо бэхижүүлгэдэ ехэ анхарал Совет гүрэнэй гадаадын политика дотор хандуулагдаһан байна.

* * *

«Колониальна дарлалтада, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн тэмсэгшэ арадуудые дэмжэхэ; национальна талаараа бэеэ даанхай оронуудтай харилсаа холбоогоо бүхы талаарнь хүгжөөхэ; бүхы түбинүүдэн арад зоной империализмда эсэргүү фронтые бэхижүүлгэдэ бүхы хэмжээгээр туһалха» гэһэн XXIII съездын тогтоолые КПСС-эй ЦК, Совет правительство шууд сэхээр бэелүүлжэ байгаа.

Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дэмжэһэн гадаадын политическэ хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые Советскэ Союз партийна хоёр съездын хоорондохи үе соо абаһан байна. Жэшээнь, араб арадуудта эсэргүү Израилиин эзэрхэг түримхэй дайе эхинһээнь абаад мүнөө хүрэтэр Совет гүрэн эрид шангаар буруушаан, эрхэ сүлөөтэ, бэеэ даанхай, территориальна талаараа бүрин бүтэн байхын түлөө араб арадуудай тэмсэлдэ материальнашье, сэдьхэлэйшье туһаламжа ходо үзүүлнэ.

Бэеэ даанхай байдалайнгаа, НАТО-гой дарлалтаһаа сүлөөрхын түлөө Кипрэй арад зоной тэмсэлые Советскэ Союз дэмжэһэн байна.

КПСС-эй XXIII съездын болоһоной һүүлээр үнгэрһэн энэ дүрбэн жэл соо империализмда эсэргүү Африкын арадуу[...] лые Советскэ Союз [...] дэмжэбэ.

Африкын оронуудта[...] скэ Союзай политиче[...] мическа харилсаа хо[...] ехээр бэхижэбэ: худа[...] маан үргэдэнэ, Советс[...] туһаламжаар промы[...] бусад олон предприяти[...] баригдана, мэргэжэлтэ[...] бэлдэгдэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ [...] Перу, Колумби, Эква[...] суэлэ гэхэ мэтын Лати[...] кын оронуудтай ди[...] болон худалдаа най[...] рилсаан тогтоогдобо.

* * *

Социалис болон ка[...] рэнүүдэй эбтэйгээр зэр[...] байлгын ленинскэ хараа [...] Советскэ Союз шууд [...] Тиин СССР ба ФРГ [...] рондо 1970 оной августа [...] договор баталагдаһан бай[...] лянди болон Афганис[...] барисаамнай бэхижэнэ. [...] олонхи гүрэнтэй харилса[...] лээн һайжараа. Фран[...] лээн дүтэ болообди, Ита[...] рилсаамнай һайжараа. [...] кистан, ба бэеэ даанхай [...] нальна политика [...] Азиин бусад оронууд[...] саамнай амжалтатайгаар [...] Японтой экономическа [...] мнай нилээд үргэдэбэ.

Ядерна зэбсэг тараахагү[...] договор, Океан далай[...] ядерна зэбсэг, улад [...] олоорнь үгы хэхэ ондо[...] байлгаха ябадал хори[...] хай договор баталһан [...] ветскэ Союзай гадаады[...] кын ехэ амжалта боло[...]

* * *

Партиин XXIII съезд[...] лээр үнгэрһэн үе соо [...] социалис бүхы гүрэнүүд[...] хоорондын байдал КПСС[...] гай, Совет правитель[...] нинскэ эрид сэхэ полити[...] улам бэхижэбэ.

Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн уран һайханай бүлгэм концерт дээрээ олон янзын номернуудые харуулжа, сугларагшадые һонирхуулаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Түс бүлгэмдэ хабаадагшад хоор гүйсэдхэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ҮХИБҮҮДНАЙ ҺАЙНААР АМАРАГ ЛЭ

Хабарай амаралтын эхилхэһээ урид үхибүүдээ һайнаар, һонирхолтойгоор амаруулха зорилгоор олон һургуулинуудһаа орон соогуур аяншалха путёвконууд эригдэһэн байгаа. Мүнөө манай республикын 500-гаад һурагшад Совет оронойнгоо городуудаар аяншалхаяа мартын хоринһоо эхилжэ аян замда мордобо.

Ямар хотонуудаар үхибүүд аяншалхаб гэбэл: Москва, Ленинград, Новосибирск, Ульяновск, Эрхүү, Шэтэ, Казань, герой-городууд — Одессэ, Киев болоно.

Захааминай аймагай Үлэгшэнэй, Бэшүүрэй — Шэбэртын, Яруунын — Үльдэргын дунда һургуулинуудай һурагшад Москва ошохо золтой байба. Сэлэнгын аймагай Юрөөгэй дунда һургуулиин 13 һурагшад, Бабушкин хотын 36-дахи һургуулиин 12 үхибүүд холын аян замда мордобо. Эдэнэр герой-городуудаар 3 — 5 хоногой турша соо ябажа, тэдэнэй түүхэтэ ба үзэсхэлэнгэй газарнуудтай танилсаха байна. Ульяновск, Казань орогшод агуу багша Ленинэй байһан хотые һонирхон хараха, үзэхэ болоно. Эгээл олон хүн Ленинград мордоо. Тэдэнэй дунда Дээдэ-Ториин, Захааминай һургуулинуудай һурагшад ошобо.

Тиихэдэ хүдөөгэй һургуулинуудай 400 шахуу һурагшад республикынгаа ниислэл хото Улаан-Үдэ ерэхэ юм.

Эдэ бүхы эмхидхэгдэһэн аяншалга тусхай түсэбэй ёһоор үнгэрхэ юм. Һайн һурадаг, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг һурагшад аяншалха эрхэтэй болоно бшуу. Тиихэдэ тэдэмнай «Минии түрэл орон» гэһэн пионернүүдэй бүхэсоюзна аяншалгада хабаадалсаһан болоно.

Аянда мордоһон үхибүүднай һайн һайхан ябажа ерэг лэ даа.

И. БОГОМОЛОВ,
үхибүүдэй республиканска аяншалгын баазын директор.

МОСКВА ОШОБО

Һургуулинуудай һурагшадай хабарай амаралта хүрэжэ ерэбэ. Энээниие үхибүүд ехэтэ хүлеэһэн байха. Тиигэншьегүй яахаб. Хабарай дуулим дулаахан үедэ холо, ойрын нютагуудаар сэнгэн зугаалхада, аяншалан ябахада, ямар аятай зохид гээшэб.

Бэшүүрэй аймагай Шэбэртын дунда һургуулиин 5—10-дахи классуудай бүлэг һурагшад Москва ошохоор аян замдаа мордобо. Түс һургуулиин географиин багша Тамара Булатовна Улзытуева холын аянда мордоһон эдиршүүлые газаршалха байна. Номоо һайнаар үзэдэг, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг 10-дахи классай һурагшад Санжижапова Дарима, Улзытуева Света, Цыбиков Борис, 9-дэхи классай һурагшад Ухинова Цырма, Фомина Лена болон хамта 22 хүбүүд, басагад Эхэ оронойнгоо ниислэл хото ошохо золдо хүртөө.

Тэдэнэр хэдэн хоногой туршада Москвагаар аяншалха зуураа, үзэсхэлэнтэ газарнуудыень хараха, В. И. Ленинэй Мавзолейдэ, ВДНХ-гай павильонуудта хүрэхэ байна.

Манай корр.

СПОРТЫ[...] ҺОНИН

☆ *Футболоор СССР-[...] богта хүртэхын түлөө [...] гэгдэжэ байгаа ууласа[...] ээлжээтэ наадан үнгэргэ[...] мандануудай дунда мар[...] до үнгэргэгдэһэн наадана[...] «Молдова» (Кишинёв) — [...] кор» (Ташкент)—0:1, «Ала[...] зе) — «Динамо» (Киев) — [...] намо» (Москва) — «Кубан[...] рово) — 2:1, СКА (Ростов[...] — «Шахтёр» (Караганда) — [...] «Уралмаш» (Свердловск) — [...] тёр» (Донецк) — 1:1, [...] (Москва)—«Рубин» (Казань) [...] «Динамо» (Минск) — [...] (Орджоникидзе) — 0:0, [...] рец» (Одессэ) — «Арарат» [...] — 2:2, «Памир» (Душ[...] «Карпаты» (Львов) — 0[...] нит (Ленинград) — «Ме[...] (Харьков) — 2:0, «Заря» [...] шиловград)—«Динамо» (Л[...] — 1:0, «Спартак» (Москва) — [...] таллург» (Запорожец) — [...] тоотойгоор дүүрэнхэй.*

Эдэнэрэй хоорондо ээлжээт[...] мартын 25-һаа апрелиин нэг[...] тор үнгэргэгдэхэ юм.

☆ *БЕЛГРАД. Эндэ март[...] зорюулагдаһан эхэнэрнүүдэй [...] рондын мүрысөөндэ хаба[...] байһан дэлхэйн чемпионка Но[...] риндашвили бусадай дунда[...] шалгаржа ябана. Үнгэргэгдэ[...] һан 12 уулзалгада манай [...] эрхим шатаршан Нона Га[...] швили арба нэгэн очкотой, [...] луулагдаһан нэгэ партитай [...] жэ ябана. Румыниин [...] Александра Николау 9,5 [...]*

☆ *Барилдаан. Дүрэ булях[...] США-гай бүхэшүүлтэй [...] ошоһон манай ороной сугл[...] мал команда һүүлшынгээ [...] наадандаа 7:3 гэһэн тоото[...] һэн байна.*

☆ *Чехословакиин Мезиборж[...] до мэргэн буудалгаар Евр[...] рүү һуури эзэлхын түлөө [...] дэһэн мүрысөөндэ СССР-эй [...] лагдамал команда найман [...] зургаан мүнгэн, нэгэ гуулин [...] да хүртэбэ.* (ТА[...])

КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ

БРАТИСЛАВА. (ТАСС). Словакиин олониитэ, хэблэл, радио, телевидени дүтэлжэ ерэһэн КПСС-эй XXIV съездэ анхаралаа бүри ехээр хандуулна.

Советскэ Союзай аха дүү Коммунис партиин съездые ажалай шэнэ илалтануудаар, СССР-тэ ошохо продукци гаргаха, түсэбөө дүүргэлгээр, үлүүлэн дүүргэлгээр тэмдэглэхэ гэһэн уялгануудые томо томо предприятинуудай коллективүүд абана.

Жэшээнь, Дубовой городой «Петрохема» заводой хүдэлмэришэд СССР-тэ ябуулагдаха продукци гаргаха жэлэйнгээ түсэбые хоёр һара хахадай турша соо дүүргэбэ. Зүүн Словакиин Свит городой «Хемосвита» заводой ажалшад совет захилнуудые тэрэшэлэн болзорһоонь урид дүүргэнэ. Энэ заводой инженерно-техническэ коллектив СССР-эй хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин захиһан шэнэ зэмсэг түхеэрэлгэ бүтээхэ гэжэ эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай.

Братислава, Новажске-Бистрица, Кошица, Банске-Бистрица ба Словакиин промышленна бусад центрнүүдэй ажалшад КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ социалис уялгануудые абаба.

ХИЛЫН сананаа
РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

АЖАЛАЙ МҮРЫСӨӨН

ВАРШАВА. (ТАСС). Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха тэмдэг доро 1971 оные үнгэргэхэ гэжэ Польшын коммунистнуудай уряалые ороной шахтёрнууд, металлургнууд, барилгашад, судна бүтээгшэд эдэбхитэйгээр дэмжэбэ.

Промышленна шэнэ продукци үйлэдбэрилхэ технологическа шугамуудай, цехүүдэй ашаглалгада ороһон тухай мэдээсэл үдэр бүри хэблэлдэ толилогдоно. Түсэбһөө гадуур 900 мянган тонно түлишэ малтаха уялга абаһан шахтёрнууд һайн амжалта туйлажа байнхай.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Гданьска судоверфиин хүдэлмэрилэгшэд ашаа ехээр тээдэг судпануудые бүтээхэ ажал 10—20 хоногоор хороохын түлөө тэмсэжэ байнад.

Франциин Компартиин амжалта

ПАРИЖ. (ТАСС). Һаяын муниципальна һунгалтада Франциин Коммунис парти урагшаа алхам хэбэ гээд Франциин дотоодын хэрэгүүдэй министр Р. Марселен пресс-конференци дээрэ хэлэбэ. Франциин Компартиин кандидадууд муниципальна соведүүдэй 20.316 һуури абажа, тэрэнь бүхы һууринуудай 4,3 процентнь болобо. Харин тиихэдэ 1965 ондо 17.250 (3,7 процент) һуури абаһан байгаа.

Радикалнуудһаа бэшэ, зүүнэй бусад партинууд урдынгаа һууринуудые тогтоожо ядуу, али байдалаа һайжаруулжа шадаһан байнад.

Правительственна олонхидо хабаатай политическэ парти ба бүлэгүүд Франциин муниципальна соведүүдэй 52 процент шахуу һууринуудые бүхы дээрээ эзэлбэ.

ОРОД ХЭЛЭ ШУДАЛНА

СОФИ. (ТАСС). Болгариин улад зонород хэлые жэлһээ жэлдэ улам ехээр һонирхон һуралсана. Мүнөө жэл ороной 1.040.000 гаран эрхэтэн А. С. Пушкинай, И. С. Тургеневэй, Л. Н. Толстойн, В. И. Ленинэй түрэл хэлэ шудалжа байнад. Тэрэмнай Болгариин бүхы зоной 14,5 шахуу процентнь болоно.

Хойто Ирландиин шэнэ премьер-министр

ЛОНДОН. (ТАСС). Чечестер-Кларкын правительствада хүгжэлтын асуудалнуудай министр байһан Брайан Фолкнер гэгшэ Хойто Ирландиин шэнэ премьер-министрээр һунгагдаба.

Хойто Ирландидахи гражданска эрхэнүүдэй түлөө хүдэлөөе дарахын тулада хүсэд хэмжээ абаагүй гэжэ тоолоһон юнионис партиин эгээн хархис этэгээдүүдэй эрилтээр Чичестер-Кларк тушаалһаа бууха баатай болоо һэн.

Д. Сандживайя—Индиин национальна конгрессэй шэнэ түрүүлэгшэ

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин центральна правительствын министр боложо энэнэй урда тээ байһан Д. Сандживайя засагаа гартаа баригша Индиин национальна конгресс гэжэ партиин түрүүлэгшын тушаалда һунгагдаба. Партиин хүтэлбэрилхы зургаанай—ажалай комитедэй һая болоһон заседани дээрэ Джагдживан Рам гэгшын тэрэ тушаалһаа бууһан тухай мэдүүлгэ абтаһан байгаа. Индира Гандиин правительствада оборонын министрэй тушаал Джагдживан Рам мүнөө эзэлнэ.

УРДА ВЬЕТНАМ. Арадай Сүлөөрэлгын Армиин сэрэгшэд Тхыатхием провинцида американо-сайгоной сэрэгэй бүхэлэгдэһэн позици уруу добтолжо байна.

ВИА—ТАСС-ай фото.

АРГЕНТИНЭДЭ СЭРЭГЭЙ УРБАЛТА БОЛОБО

БУЭНОС-АЙРЭС. (ТАСС). Мартын 23-да Аргентинэдэ сэрэгэй урбалта болобо. Гурбан янзын зэбсэгтэ хүсэнүүдые командалагшанарай тогтоолоор энэ ороной президент Роберто Левингстон тушаалһаа хуулагдаба.

Газарай сэрэгүүдые командалагша генерал-лейтенант Алехандро Ланусее гэгшые тушаалһаань гаргаха һэдэлгэ Левингстоной хэһэнэй һүүлээр тиимэ урбалта болобо. Генерал-лейтенант Алехандро Ланусее «хатуу зоригтой хүн» гэжэ тоологдодог байгаа. Харин тиигээд Кордова провинцида болоһон ушарнуудай үедэ «хатуу зоригоо харуулаагүй» гэжэ гэмнээд, тэрэниие тушаалһаань гаргаха гэжэ президент һэдэһэн байгаа. Аргентинын промышленна энэ тон томо центртэ хүсэтэ забастовконууд боложо, тэдээндэ хабаадагшад салин хүлһыень нэмэхэ, демократическа хубилалтануудые бэелүүлхэ эрилтэ табиһан байба.

Өөһэдынгөө эрхэнүүдэй түлөө ажалшадай тэмсэлые дарахаяа эрмэлзэн, засагаархид Кордоводо онсо байдал соносхоһон, тэрэ город худар сэрэгэй томо подразделенинүүдые ябуулһан, забастовочно хүдэлөөнэй ба профсоюзай хүтэлбэрилэгшэдые арестовалха тухай захиралта гаргаһан байгаа. Тэндэ хатуу хэмжээ абтаһанай уршагаар хоёр хүдэлмэришэн алуулһан, олон хүн шархатаһан, арестовалагдаһан байба.

Кордоводо болоһон ушарнууд орон соо шахардуу шанга байдал бии болгоо һэн.

Алехандро Ланусее гэгшые газарай сэрэгүүдые командалагшын тушаалһаа гаргаад, федеральна полициин начальник Хорхе Касерес гэгшые орондонь оруулаад, тэрэ Ланусееда хамаг зэмэ тохохо гэжэ эгээл тэрэ үедэ Левингстон туршаад үзэһэн байба.

Гэбэшье Кордова провинцида байдаг армиин 3-дахи корпусой командалагша генерал Альсидес Лопес Ауфранк президентын тэрэ захиралтыень дүүргэхэеэ арсажа, имагтал Алехандро Ланусее гэгшын захиралтануудые дүүргэхэб гэжэ мэдүүлбэ.

Харин шахардуу шанга байдалай иигэжэ улам хурсадаад байхадань, гурбан янзын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командалагшанар яаралтай зүблөө үнгэргэжэ, 9 һарын саада тээ өөһэдынгөө томилһон президент Левингстониие тушаалһаань гаргаха гэһэн шиидхэбэри абаһан байба. Орон соохи политическэ бүрин түгэс засагые гурбан янзын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командалагшанар гартаа абаба гэжэ зүблөөнэй һүүлээр толилогдоһон коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Тэрэ коммюникейн толилогдоод, нэгэ час үнгэрөөд байхадань, президентын тушаалһаа буубаб гэжэ Левингстон өөрөө соносхоһон байгаа.

БУЭНОС-АЙРЕС. (ТАСС). Тушаалһаа буухамни гэһэн мэдүүлгэ барьяад, президент Левингстон президентскэ ордонһоо гаража ошобо гэжэ гурбан янзын сэрэгүүдые командалагшанарай гараа табижа, толилһон хуулита коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Сэрэгэй триумвират (гурбан хүн) энэ орон соохи засагые бэелүүлжэ байха болобо.

ЗОЛГҮЙ ҮХИБҮҮД

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). США-гай ажахын хүдэлмэришэдэй дүрбэнэй нэгэ хубинь—16 наһа хүсөөгүй үхибүүд. Поли дээрэ хүдэлхынгөө тулада тэдэнэй олониинь һургуулиһаа таһарха баатай болодог.

Жэшээнь, Калифорни штадай поли дээрэ 100 мянга гаран үхибүүд ажалладаг. Орегон штадай хүдөө ажахын гол районой сезонно хүдэлмэришэдэй 75 процентнь—үхибүүд. Мүн штадай нэгэ округой хартаабхын гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүе бага хүбүүд, басагад гараараа малтадаг.

Үхибүүдые зарахадань фермын эзэдтэ ашагтай байдаг. Хүдөө ажахын хүдэлмэришэдтэнь тон бага салин хүлһэн түлэгдэдэг, үхибүүдтэ—бүри багаар түлэгдэдэг. Теэд яахабши даа ондоо аргагүй һэн туладань үхибүүдтээ түрэлхидынь хүдэлгэхэ баатай болоно.

СЭЭЖЭ ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА. УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 18.00 — «Капитан Тенкеш» гэһэн һурагшадта зорюулагдаһан Венгриин уран һайханай телевизионно фильм. (4-дэхи серинь). 18.30 — «Съездһээ съезд хүрэтэр» гэһэн гаршаг доро «1967 он» гэһэн документальна телевизионно фильм. 19.25—хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 20.10—телепанорама. 20.30—«Николай Бауман» гэһэн уран һайханай фильм.

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Баруун-хойто зүгһөө шангаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта 1 — 6 градус хүйтэн, бусад нютагуудта 1 градус хүйтэнһөө 4 градус хүрэтэр дулаан, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 7—9 градус хүйтэн, үдэрынь 0 градус байха.

«ПРАВДА БУРЯТИ[И]» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Нэгэдэхи хуудаһанда: «[...] гын шанар һайжаруулха» [...] түрүү бэшэг. «КПСС-эй [...] съездын хүндэлэлдэ» гэһэн га[...] шаг доро информацинууд. [...] ажахын шэнжэлэл. А. Ефрем[...] корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Бу[...] дай баялиг һайнаар шэн[...] гэһэн Д. Базаровай статья. Б. [...] реторовэй «Үйлэдбэримнай [...] дэнэ» гэжэ статья. Түрэл [...] торнай.

Гурбадахи хуудаһанда: А. Бу[...] линай корреспонденци. Х[...] саанаһаа абтаһан ТАСС-ай [...] сэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [...] нютагай һонин. Спорт. Соност[...] нууд.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ[ЕВ]

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—66-76, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-36, 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленности и строительства—61-35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

 Гор. Улан-Удэ типография управления по печати при Совете Министров БурАССР Н-04406. Заказ № 915.